

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 26 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock i anledning därav väckt motion.

Lagförslag om förbud mot överlåtelse av fartyg m. m.

Genom en den 10 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 67, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren av herrar *Thore* och *Sommelius* väckt motion, nr 257, vari hemställes, att sista stycket i 1 § av ovan omnämnda lagförslag måtte erhålla viss ändrad lydelse.

Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt:

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B) att den i anledning av propositionen väckta motionen nr 257 i andra kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Boberg* och *Andersson* i Knäppinge, som ansett, att, då herrar *Thore* och *Somme-lius* i sin förevarande motion anfört goda grunder för det föreslagna ändringsyrkandet, motionen bort av utskottet tillstyrkas.

Herr *Enhorn*: Herr greve och talman, mina herrar! Man hade kunnat hoppas, att alla kristidslagarna nu äntligen skulle få bortfalla, men så är tyvärr ej förhållandet. Så har nu statsrådet och chefen för justitiedepartementet beslutat icke framlägga förslag om fortsatt tillämpning av förfoganderätts- och maximiprislagarna, ej heller om fortsatt tillämpning av lagen om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter samt lagen om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort.

Då nu Kungl. Maj:t ansett lämpligt, att alla dessa lagar, som ju varit en nagel i ögat på svenska folket, skulle förfalla, så borde väl även lagen om förbud mot överlåtelse av fartyg eller andel däri fått försvinna i synnerhet därför, som denna lag så djupt ingriper i äganderättsförhållandena, och äganderätten är ju en grundsats, som svenska folket sedan uråldriga tider vetat hävda.

Jag var i går uppe på nationalekonomiska föreningen, och där kommo också en del dylika spörsmål på tal. Det var då en aktad talare som sade, att näringslivet skall få sköta sig själv, och staten skall taga bort — som han uttryckte sig — "tassar". Jag repeterar endast dessa hans uttryck, ehuru det sista ingalunda får stå för min räkning.

Om ock Kungl. Maj:t hållit på, att lagen fortfarande skall bestämma, huruvida en redare har rätt att sälja sitt fartyg eller ej, så synes det mig, att utskottet i detta fall bort gardera redarnas intresse, så mycket mer som Sveriges redareförening yrkat på lagens upphävande och tvenne framstående medlemmar av vår aktade andra kammare föreslagit en modifiering av lagen. Ej ens denna modifiering har utskottet velat gå med på. De sakkunniga motionärerna hava emellertid på det mest övertygande sätt framhållit de fördelar, som vår handelsflotta skulle hava av att i vidsträcktaste mån frigöras från kristidslagarna. Och nu vill jag ytterligare påpeka ett faktum, som för sitt väl-taliga språk till förmån för motionen. I början av förlidet år var priset per ton närmare 1,000 kronor, under det att det nu snarare under- än överstiger 200 kronor per ton. Således har prisfallet varit kolossalt och givetvis ruinerande för de redare, som under kristiden hava beställt tonnage till ett pris, som närmar sig eller överstiger 1,000 kronor per

ton. Under dylika förhållanden är det givetvis oklokt och orättvist att hämma redarnas rörelsefrihet, vilka endast, när de hava avgörandet i egen hand, kunna bedöma, när tiden är inne för fördelaktiga köp och försäljningar.

Sakokunnigheten gör sig ofta besvär, så fort det gäller vår sjöfart. Det är ju även naturligt, att denna är föremål för ett allmännare intresse i synnerhet nu efter kriget, som gjort dess stora betydelse så påtaglig för alla. Men, mina herrar, ligger det ej en stor orättvisa däri, att rederinäringen fortfarande skall betungas av säkerligen välmenande men utvecklingshämmande kristidskommissionssynpunkter? För övrigt, få vi ej så gott som dagligen bevis därpå, att allmänheten blir lidande, om det privata initiativet stäckes? Därför vill jag med all makt yrka på större frihet åt rederinäringens män, så att de kunna obehindrat pröva och döma i den skarpa världskonkurrensen såväl beträffande det större som det mindre tonnaget. Nu anser utskottet, att det ej bör betagas Kungl. Maj:t möjligheten, att där så skulle befinnas erforderligt, reglera de i föreliggande lag avsedda överlåtelse och förvärv. Om nu en redare, tryckt av depressionen, ej ser någon annan möjlighet öppen än att realisera denna sin egendom till en utlänning, skall han då riskera få avslag på en dylik handling hos Kungl. Maj:t? Redarens vara eller icke vara är beroende härpå. Även är det möjligt, att en redare kan försälja sitt fartyg till utlandet till ett förmånligt pris för att någon tid senare inköpa ett för honom lämpligare fartyg. Men då skall han åter fram till Kungl. Maj:t. Det är således statens tunga hand, som vilar på näringen, och när man ej har full rörelsefrihet, minskas också modet och lusten att verka och vara till gagn ej blott för en själv, utan även för det allmänna. Det är farligt att lägga tvång å rörelsefriheten, och vi måste fortast möjligt arbeta oss ur vad jag skulle vilja kalla kristidsinstitutionsstämningen. Och här är ej fråga om någon risk, som skulle bli följden av ett slopande av lagparagrafen. Det gäller blott att giva rättvisa åt en hel yrkeskår, som ständigt lojalt och framgångsrikt tjänat landets intresse.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få ansluta mig till utskottsreservanterna samt yrkar alltså avslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas hemställan.

Herr statsrådet E k e b e r g: Då jag går att i korthet bemöta den siste ärade talaren, vill jag först slå fast, att propositionen innefattar mycket vittgående lättnader i hittills gällande restriktioner beträffande sjöfarten, vilket också något berördes av den ärade talaren. Tvenne av fartygslagarna förvinna helt och hållet, och jämväl förfoganderättslagen skall löpa ut, varigenom också däri givna bestämmelser rörande dispositionsrätt över fartyg upphöra att gälla. I den lag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skall prolongeras, återfinnas lättnader i icke mindre än tre hänseenden. Först och främst är genom bestämmelsen i 1 §:s sista stycke visst tonnage undantaget från lagens tillämpning. Vidare ha helt

*Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)

och hållet upphävt de bestämmelser, som innefatta förbud mot upplåtelse till utlänning av nyttjanderätt till fartyg ävensom mot tidsbefraktning till utlandet, slutligen — och kanske icke det minst viktiga — ställer Kungl. Maj:ts proposition i utsikt, att handhavandet av dessa ärenden i regel skall anförtros åt kommerskollegium, vilken anordning innefattar en lättnad och bereder möjlighet till påskyndande av behandlingen. Jag tror således, att det knappast är riktigt att här längre tala om statens tunga hand över rederinäringen. Vi få också komma ihåg, att hela frågan om lagens tillämpning beror på Kungl. Maj:t, som därvid skall beakta, huruvida och huru länge ett behov av fortsatt statskontroll i denna form kan anses föreligga.

Man frågar sig kanske: vad är då anledningen till att man alltjämt i viss omfattning bibehåller denna kristidslag? Jo, anledningen är ytterst den, att kriget har lärt oss nödvändigheten att skydda vårt tonnage mot utlandet. Och att staten anser sig hava viss rätt till prohibitiv lagstiftning, beror bland annat på de ekonomiska uppoffringar, som staten gjort för rederinäringen, särskilt i form av rederilån, vilka uppoffringar staten icke vill se förspillda.

De faror, som nu hota vårt tonnage från utlandet, äro visserligen delvis av annan art än de voro under kriget, men faror existera likväl. Den största faran ligger i själva den ekonomiska depressionen, som lätt kan förleda till förhastade och förtvivlade åtgärder. Härvidlag kunna också de osäkra valutaförhållandena innebära vissa faror.

Man måste vidare komma ihåg, dels att vår handelsflotta gått tillbaka under de sista åren, medan den före kriget befann sig i jämn tillväxt, dels att byggnadsverksamheten på detta område är stadd i mycket snabb tillbakagång både i främmande länder och i vårt land. Jag kan nämna några siffror. Den 1 juli 1920 uppgick summan av de under byggnad varande och de beställda, men icke påbörjade fartygen till 114 stycken om sammanlagt 216,148 bruttoton. Den 1 januari 1921 hade siffrorna sjunkit till resp. 44 och 105,147.

Att tendens till försäljning till utlandet förefinnes, visar också bäst försäljningssiffran för 1920, som slutar på ett belopp — jag syftar på de försäljningslicenser, som beviljats — av 102,000 bruttoton. Och jag tror, att om man följer dessa ärendens behandling, man skall finna, att någon oberättigad hårdhet ingalunda visats från statsmakternas sida.

Jag ber också få framhålla, att lagens förlängning i nu föreslagen omfattning är tillstyrkt av den sakkunniga myndigheten, kommerskollegium, och att rederinäringens egen representant i detta ämbetsverk icke haft något att erinra mot en förlängning i den omfattning, som här föreslås.

Av intresse är ock att se, huru utlandet ställer sig i de avseenden, om vilka här är fråga. Åtskilliga länder bibehålla alltjämt motsvarande regler. Som exempel vill jag nämna Frankrike, vars handelsflotta är stadd i tillväxt, men där man likväl anser sig böra föreslå en förläng-

ning av förbudet mot tonnage-överlåtelse till utlandet för en tid av icke mindre än två år.

Då jag har ordet, vill jag begagna tillfället att rätta ett litet missförstånd, som motionärerna gjort sig skyldiga till. Överst på sid. 2 i motionen står det, att genom den gjorda omformuleringen av första stycket i 1 § lagen förlorat sin betydelse som kristidslag för att i stället ingå i den grupp av lagar, som, ehuru med begränsning i tiden för deras tillämpning, dock i allt fall äro avsedda att under ordinära tidsförhållanden verka reglerande inom det område lagstiftningen omfattar. Jag vill då förklara, att det icke varit Kungl. Maj:ts mening, att denna lag skulle upphöra att vara en kristidslag. Ändringen av första stycket i lagens 1 § är beroende av ett helt annat skäl. Den har endast avsett att lösa en tvistefråga, som tidigare varit uppe, nämligen huruvida de förut-sättningar, som där omtalas, numera föreligga eller icke. Att lagen fortfarande skall ha karaktären av kristidslag, ligger i tidsbegränsningen av ett år. Man har ansett det icke vara svårt för statsmakterna att avgöra, huruvida under en tid av ett år framåt man har anledning att räkna med sådana förhållanden, att en dylik särskild lagstiftning finnes vara av behovet påkallad.

Motionärerna säga vidare på sid. 3 i början av andra stycket, att då man vill göra gällande att det föreslagna modifierade förbudet mot överlåtelse av fartyg m. m. skulle få till följd, att äldre fartyg inom den svenska handelsflottan skulle komma att utbytas mot moderna sådana, det förefaller som om en sådan förhoppning vilade på skäligen svaga grunder. Jag vill då säga, att den "man", som här talas om, i varje fall icke är jag. Jag har icke vågat hoppas, att man under den närmaste tiden skulle kunna räkna på några inköp av modernt tonnage från utlandet i större utsträckning. Jag har endast velat, att Kungl. Maj:ts skall behålla möjligheten att skydda det tonnage, som vi redan ha.

Nu föreslå motionärerna en begränsning i lagens tillämpning, så att allt tonnage under 3,000 ton skulle gå fritt. Detta motiverar man därmed, att syftet här egentligen borde vara att skydda linjetonnaget och icke det tonnage, som är avsett för trampfart. I detta sammanhang vill man göra gällande, att det gamla tonnaget här i Sverige redan skulle vara uttrangerat, och man menar, att sista stycket i 1 § följaktligen icke skulle få någon större betydelse. Beklagligtvis förhåller det sig icke så. Vid fredsslutet, närmare bestämt den 1 september 1919, räknade vår handelsflotta inom gruppen maskindrivet och seglande tonnage av minst 20 års ålder icke mindre än 1,665 fartyg om tillhoppa omkring 475,000 bruttoton, d. v. s. 45 % av det nämnda tonnaget var av nämnda högre ålder. Den bestämmelse, varom här är fråga, får alltså en icke ringa betydelse.

Herr B o b e r g: Jag har i likhet med en medlem av andra kam-maren i utskottet reserverat mig mot utskottets hemställan, emedan jag tyckte mig finna, att motionärerna hade goda grunder för sin fram-

*Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)

ställning, och att utskottet således bort tillstyrka motionen. Nu ha vi hört herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet utveckla de grunder, varpå propositionen vilar. Men de skäl, som funnos, då propositionen skrevs, ha väl i vissa fall reducerats något till följd av den utveckling, som ägt rum. Om framställningen då hade grunder för sig, så hava dock dessa grunder dag för dag så att säga smulats sönder till följd av förhållandena på sjöfartsnäringsens eller skeppsrederiets område. Det visar sig nämligen, att världen i stället för att lida brist på tonnage sannerligen har överflöd på detsamma, och att man därför inom de olika länderna måste lägga upp mer och mer av tonnaget. Sjöfartsnäringsen befinner sig därför för närvarande i en mycket tryckt ställning. Sista notisen, jag såg om denna sak, var från Danmark, där man hade varit tvungen att lägga upp över 150,000 ton tonnage. Att under sådana förhållanden låta denna lag vara kvar, som på sätt och vis binder sjöfartsnäringsens män i deras handelsfrihet, då det gäller att köpa och sälja, anser jag för min del icke vara fullt befogat. När det gäller en affär, beror det ofta på, med vilken snabbhet den kan avgöras. Nu kunna ju redarna få licens, och utskottet har också i sitt utlåtande antytt, att dessa licenser hädanefter skulle bliva lättare att erhålla, varför förbudet mot försäljning skulle tillämpas mindre strängt än hittills varit fallet. Det kommer i alla händelser att taga sin tid med ansökningarna om licens; det går några dagar eller kanske ett par veckor, innan man hinner utreda förhållandena, och under tiden har kanske säljaren kommit i ett sämre läge, emedan köparen ånkrat sig och icke längre finns till hands.

När denna lag stiftades, var det väl meningen, att den skulle åt landet bevara så mycket tonnage, att vi kunde med eget tonnage dels få in de nödvändighetsvaror, som fordrades för folkets livsuppehälle, dels utskeppa de varor, som vi hade att exportera till andra länder. Nu behöva vi icke längre befara tonnagebrist, ty förhållandena ha ändrat sig därhän, att vi kunna få in mer än behöfligt och skeppa ut hur mycket som helst utan att frukta för att icke ha fartyg tillräckligt för detta ändamål.

Den tanken, att Sveriges redare och fartygsägare kunde sälja sina båtar i så stor myckenhet, att fara därav kunde uppstå för landet, tror jag man så mycket mindre behöver taga hänsyn till, som det ligger i dessa fartygsägares och dessa redares intresse att i stället för de båtar, som de sälja, köpa in andra bättre båtar, vilka bli mer ekonomiskt bärande för dem i deras viktiga näring.

Jag har också givit akt på ett förhållande, som jag i detta sammanhang vill påpeka. Dessa kristidslagar, vilka kommo till under säregna förhållanden och som icke blivit särdeles omtyckta, varken av den ena eller den andra, hålla nu på att avvecklas, men det går mycket långsamt med denna avveckling. Vilken lag det än gäller, så peka många, särskilt från visst håll, på att förhållandena i världen ännu äro av den beskaffenhet, att man måste vara försiktig och därför är tvungen att ha

klar dessa lagar, som tillkommo under utomordentliga förhållanden. Man befärad således, att det kan uppstå storm igen, och att det kan bildas förhållanden, som göra det alldeles nödvändigt att hava klar dessa lagar till skydd för landet och dess folk på ett eller annat sätt. Men när det gäller det *vitalaste* i händelse av storm och oro, nämligen vårt försvar, resonerar man icke på alldeles samma sätt, ty då anser man, att överallt härskar frid, och att någon fara icke förefinnes. Om man kan vara så lugn på den allra viktigaste punkten, tycker jag, att man kan vara ännu mera lugn på de mindre viktiga punkterna, och då jag anser denna fråga vara en sådan mindre viktig punkt, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till motionen eller vår reservation.

*Lagförslag
om förbud
mot överläd-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)*

Herr von Sneidern: Den utvidgning, som den sista ärade talaren ville giva debatten, tror jag kammaren icke är hågad att följa honom på, och efter det sakrika anförande, som kommit från statsrådsbänken, har jag icke så mycket att tillägga. Jag vill dock fästa kammarens uppmärksamhet på att hela karaktären av denna kristidslagstiftning, som varit och fortfarande existerar, är den, att riksdagen givit åt Kungl. Maj:t en fullmakt att under de säregna förhållanden, som rätt och fortfarande råda, äga en större befogenhet än Kungl. Maj:t under normala förhållanden har. Nu har, som vi alla med glädje se, Kungl. Maj:t ansett sig kunna i mycket stor, i allra största utsträckning avstå från denna särskilda befogenhet och endast yrkat på bevarandet av en mycket liten del därav. När emellertid Kungl. Maj:t håller därpå och Kungl. Maj:t därvidlag stödes av den enda sakkunniga myndigheten, som står vid Kungl. Maj:ts sida i denna sak, nämligen kommerskollegium, får det givetvis vara alldeles särskilt starka skäl, som skulle göra, att man säger nej till förnyande av den begärda fullmakten. Vi hava inom utskottet icke ansett, att så är förhållandet.

De invändningar, som gjorts från rederinäringens män, hava ingalunda passerat obemärkta, men man har iakttagit, att redarna härvidlag icke stått alldeles enhälliga. Vi se, att den adjungerade ledamoten i kommerskollegium, som är redare, för sin del icke haft något att erinra emot ett förnyande av lagen i den form, i vilken den nu är framlagd. Går man vidare till rederiföreningens egen skrivelse, har däri visserligen uttalats en bestämd önskan om att hela lagen skulle komma bort, men motiveringen uppehåller sig huvudsakligast vid förbudet mot tidsbefraktning, vars bibehållande på sista tiden föreningen har ansett ha varit till skada. Nu har denna inskränkning i rättigheten till tidsbefraktning helt och hållet strukits, så att klar återstår endast förbud mot försäljning, så framt icke licens kan erhållas. Vidare ha, som vi känna till, dels en hel del båtar undantagits från lagens område, dels har Kungl. Maj:t ställt i utsikt, och utskottet har tagit fasta härpå, att det blir en lättare och snabbare behandling av licensärendena, vilka icke vidare skulle dragas inför Kungl. Maj:t, utan behandlas av kommerskollegium. Utskottet har sålunda mycket väl beaktat och insett rederinäringens svåra

Lagförslag om förbud mot överlästelse av fartyg m. m. läge och delar förhoppningen, att licensansökningarna skola snabbt behandlas och även med välvilja mottagas av den myndighet, till vilken de ställas.

(Forts.) Man torde vidare icke kunnat undgå att beakta, att såväl motionärerna som de talare, som hittills uppträtt, hava presterat en motivering, som bort leda till ett avslagsyrkande på hela lagen, men man har i stället stannat vid att påyrka ett ökat undantag från lagens tillämpning. Det förefaller mig som häri måste ligga ett erkännande av att lagen till viss utsträckning är berättigad, och att man endast tvistar om hur stort undantagsområdet skall vara. Och inför den tvekan, som råder, ävensom de möjligheter, som finnas att erhålla licens, förefaller det mig, att man icke borde vara så rädd att giva Kungl. Maj:t den nu begärda fullmakten, varför jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Ja, det yrkande, som herr Boberg och jag hava framställt, utgick, såsom herrarna hörde, från att vi ville höja den gräns, inom vilken fartyg skulle utan licens kunna säljas, från 2,000 till 3,000 registerton. Det tonnage, som faller över 3,000 ton, anses mera tillhöra linjefartyg, och beträffande dessa fartyg kanske det vore i viss mån berättigat, att licensen finge finnas kvar. De fartyg, som äro under 3,000 ton, äro egentligen s. k. trampbåtar. Skillnaden är sålunda icke så synnerligt stor, och den högt ärade ordföranden i andra lagutskottet har därför trott sig finna, att lagens utsträckning av oss anses berättigad. Jag vill säga, att vi givetvis helst önskat, att denna lag liksom de övriga kristidslagarna skulle helt och hållet försvinna, men då vi icke ansett oss kunna genomdriva detta, måste vi inskränka något och gå på den i andra kammaren väckta motionen.

Nu har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet andragit, att under fjolåret i allt fall sålts från vårt land 102,000 ton. Ja, mina herrar, jag tror, att det varit betydligt lyckligare, om vi fått försälja ett betydligt större tontal, en halv miljon t. ex. Då hade vi fått ett gott pris på dessa fartyg, och då hade vi kunnat köpa igen dem och kanske kunnat köpa dubbla kvantiteten i stället. Vidare skulle vi måhända icke behövt nu se en så stor mängd svenska fartyg upplagda ej allenast här i Sverige, utan även i utländska hamnar. Nu är det visserligen sant, att denna lag skulle utsträckas att gälla endast ett år, men ett år under denna depressionstid har givetvis en mycket stor betydelse. Den omständigheten, att man hädanefter skall gå till kommerskollegium, är utan tvivel i någon mån lindrande för sjöfartsnäringen, men man är i allt fall beroende av, huruvida licens kan erhållas eller icke.

Nu sade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att regeringen vill ha sin hand med i spelet, på grund av att Kungl. Maj:t har gynnat rederinäringen genom de s. k. rederilånen. Men jag undrar, huruvida icke bland rederilånens bestämmelser ingår även den, att ett

fartyg, på vilket ägaren fått ett rederilån, icke får säljas till utlandet? Följaktligen, om en redare önskar sälja ett fartyg, på vilket han erhållit ett rederilån, måste han gå till Kungl. Maj:t för att erhålla denna rätt, och under sådana förhållanden synes det mig, att denna lag är mindre befogad, än den måhända eljest skulle varit.

*Lagförslag
om förbud
mot överlä-
telse av far-
tyg m. m.
(Forts.)*

Herr greve och talman! Jag yrkar sålunda fortfarande bifall till min hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle, med godkännande av den i ämnet väckta motionen, i övrigt bifalla utskottets hemställan; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enhörning* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Enhörnings yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 45.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående ändring av 35 § i lagen om aktiebolag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse angående kallelse till sammanträde av kyrkoråd och skolråd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om in-
skränkning
av den pro-
portionella
valmetodens
användning
vid vissa
kommunala
val.

På framställning av herr talmannen beslöts nu att konstitutionsutskottets utlåtanden nr 17, i anledning av väckt motion om meddelande av föreskrift, att val av kommunalfullmäktige må under viss förutsättning kunna ske å kommunalstämma, och nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fakultativ eller villkorlig tillämpning av det proportionella valsättet vid vissa kommunala val, skulle företagas till avgörande i ett sammanhang.

I utlåtandet nr 17 hade utskottet behandlat en inom andra kammaren väckt motion, nr 7, däri herr *Persson* i Fritorp hemställt, att riksdagen måtte i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet införa den bestämmelsen, att kommunalfullmäktigeval måtte få äga rum å kommunalstämma i sådana fall, där alla i stämmans beslut deltagande röstberättigade vore om beslutet ense, samt att vederbörande utskott måtte utforma lagtexten.

Utskottet hade på angivna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts av, utom annan, herrar *Persson* i Fritorp, *Ljunggren*, *P. S. Hedlund* i Östersund, *Leander* och *Gustafson* i Kasenberg, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om och på vad sätt användningen av den proportionella valproceduren vid stads- och kommunalfullmäktigeval skulle kunna begränsas till sådana fall, där enighet om kandidater ej kunnat i förväg uppnås.

Utlåtandet nr 18 angick en inom andra kammaren väckt motion, nr 3, däri herr *Leander* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på vad sätt den obligatoriska föreskriften om proportionellt valsätt vid utseende av stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige skulle kunna utbytas mot stadgande om fakultativ eller villkorlig tillämpning av nämnda valsätt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade även i detta utlåtande hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Leander*, *Ljung-*

gren, P. S. Hedlund i Östersund, Persson i Fritorp och Gustafson i Kasenberg anført:

"Under hänvisning till vad vi anført i vår reservation till utskottets betänkande rörande herr Perssons i Fritorp motion nr II: 7 hemställa vi, att riksdagen ville med anledning av förevarande motion nr II: 3 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om och på vad sätt användningen av den proportionella valproceduren vid stads- och kommunalfullmäktigeval må kunna begränsas till sådana fall, där enighet om kandidater ej kunnat i förväg uppnås."

Om inskränkning av den proportionella valmetodens användning vid vissa kommunala val.
(Forts.)

Sedan i enlighet med förenämnda beslut ifrågavarande utlåtanden, nr 17 och 18, föredragits i ett sammanhang, yttrade:

Herr Ljunggren: Vid dessa utlåtanden har jag jämte några andra tillåtit mig att framställa reservationer med yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte. Såsom framgår av betänkandet, har ju även utskottet erkänt, att det ur viss synpunkt finnes skäl för ett sådant förslag som det föreliggande, men utskottet har ansett, att vid den utredning, som nu försiggår och som enligt utskottets mening också kan beröra en sådan fråga som denna, sådana förslag skulle kunna framställas, som tillgodose det syfte motionärerna här avsett.

Ett annat skäl för avslag eller avstyrkande har varit, att de nuvarande bestämmelserna hava tillämpats under så kort tid, att man ännu icke kunnat få någon fullständig erfarenhet i dessa frågor. Jag vill för min del gärna erkänna, att detta sista skäl kan hava något fog för sig, men erfarenheterna vid det sista valet äro dock av sådan beskaffenhet, att de påkalla, att uppmärksamhet fästes på de missförhållanden, som nu äro rådande, ty det är väl ändå alldeles orimligt, att i en kommun, där det råder fullständig enighet beträffande vilka som skola representera kommunen, man skall nödsakas taga på sig den omständliga och kostsamma valproceduren, som nu är föreskriven. Man tycker, att när fullständig enighet är rådande, när icke en enda av kommunens ledamöter finner det påkallat, att denna valproceduren skall genomföras, borde väl valet kunna få ske i vanlig ordning under fullständig enighet.

Ett skäl, som utskottet anför mot en sådan anordning, är bland annat, att det skulle minska den möjlighet för varje kommunens valman att inverka på valet, vilken enligt nuvarande bestämmelser garanteras. Ja, men det skälet bortfaller ju alldeles, så vitt jag förstår, när man kräver fullständig enighet. Ty är det verkligen så, att det finnes någon slags opposition inom kommunen, lär det väl icke möta någon som helst svårighet, att en enda valman vid stämman stiger upp och kräver röstning, och då är all vidare diskussion om den saken överflödig. Därmed bortfaller också en annan invändning, som utskottet gör, nämligen att det skulle bli dubbel valproceduren, och att det skulle bli diskussion i långa banor, huruvida man skulle gå fram enhälligt eller icke. Så vitt jag förstår, kan en sådan diskussion icke uppkomma, om det föreskrives, att det skall vara fullständig enighet.

*Om in-
skränkning
av den pro-
portionella
valmetodens
användning
vid vissa
kommunala
val.*

(Forts.)

Så är det också ett skäl för avslag, att här försiggår en utredning, och man hoppas, att därvid skall framkomma ett botemedel mot det nuvarande missförhållandet. Det är alldeles riktigt, att det framkommit förslag från kommitterade i sådant avseende, bland annat om införande av officiellt fastställda listor, och på så sätt skulle överrumplingar av det slag, som man nu försökt, kunna undvikas, om man ginge fram enigt. Men det torde icke vara obekant, att i de yttranden, som avgivits över detta förslag, en stor del Konungens befallningshavande ställa sig ganska avvisande mot ett sådant förslag, och det är icke någon säkerhet för, att förslaget skulle vinna framgång, när ärendet föreligger. Under sådana förhållanden tycker jag för min del och även mina medreservanter, att ehuru vi nu icke vilja vara med om att fastslå en bestämd ordning, det kunde vara skäl att i en skrivelse till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på detta förhållande, så att Kungl. Maj:t kunde hava direkt anledning att taga sig an saken och framkomma med ett förslag, som dock alla anse vara önskvärt att få genomfört.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag tillåter mig yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Persson i Fritorp m. fl.

Herr S t e n d a h l: Herr greve och talman, mina herrar! De skäl, som refererats av den föregående talaren, kan jag vitsorda vara i huvudsak fullständigt riktiga. Varför utskottet icke kunnat gå med på att här tillstyrka motionen är, att icke endast, såsom den föregående talaren sade, man nu hade att vänta ett utlåtande från de sakkunniga, som haft under omprövning frågan om reformering av systemet, utan detta utlåtande också är ute på remiss. I detta utlåtande vet man nu med all säkerhet, att det föreslås införande av officiell valkandidatur, en allmän kandidatnominering, d. v. s. att om någon eller några personer önska, att en viss kandidatlista skall genomföras, ha de att komma överens om att gå in till vederbörande myndighet och begära, att de på denna lista upptagna personerna nomineras. Skulle det då visa sig, såsom i motionen avses, att inom en kommun råder fullständig enighet om vilka personer som skola uppställas, så är ju förevarande fråga redan löst enligt sakkunnigeförslaget så, att om det finnes ett samstämmigt förslag, så blir det i och med detsamma en enda lista, och då behöver intet val företagas, utan i och med det att nomineringstiden utgått, förklaras, att de å de nominerade listorna upptagna äro valda i den omfattning som det finnes platser att tillsätta. Icke flera nomineras än det finnes platser. Så vitt utskottet kan förstå, är därmed det förhållande, som av motionärerna påtalats, fullständigt avklarat, och svårigheterna äro lösta och lösta på bästa sätt, under förutsättning att dessa sakkunnigas utlåtande kommer att bifallas. Utskottet har ansett, att innan riksdagen och kamrarna vid denna riksdag behandlat sakkunnigas utlåtande, finnes det ingen anledning — när man vet, att det kommer — att nu in-

gå till Kungl. Maj:it och begära en ytterligare utredning i en sak, som man vet stå inför en allmän snar lösning.

Herr greve och talman! På grund av vad jag anfört tillåter jag mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Om inskränkning av den proportionella valmetodens användning vid vissa kommunala val.

(Forts.)

Herr L a r s é n: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande motionen har blivit avstyrkt av utskottet, och det är att antaga, att kammarerna stannar i samma beslut. Jag skulle därför inte hava begärt ordet, om det icke varit så, att genom herr Leanders motion går en tendens, som jag icke kan lämna oemotsagd. Herr Leanders motion går ut på att så vitt möjligt tillbakatränga de s. k. politiska partierna från allt inflytande på de kommunala valen. Han yttrar därvid bl. a.: "Allt bör göras för att hålla partipolitiken borta från ett område, där den icke äger någon som helst hemortsrätt." För motionären äro de påyrkade majoritetsvalen endast ett medel att uppnå detta syftsmål. Motionären delar nämligen med en hel del andra personer den uppfattningen, att partiuppdelningen på det kommunala området är av ondo, och att denna partiuppdelning är beroende på det proportionella valsystemet. En sådan uppfattning är emellertid oriktig. Vi veta alla, att även under majoritetsvalens tid funnos dessa partier inom det kommunala livet, ehuru de på grund av den graderade röstskalan icke kunde göra sig märkbart gällande. Efter denna röstskalans avskaffande skall ingenting kunna hindra dem från att erhålla ett berättigat inflytande på de kommunala ärendenas behandling. Allraminast kan det förhindras genom återinförande av majoritetsval i någon form, ty partierna äro rotade i samhällets egen beskaffenhet och kunna därför icke helt och hållet undanträngas.

Jag vill även mot motionären hävda den uppfattningen, att partiernas undanträngande från inflytande på de kommunala ärendena otvivelaktigt skulle vara till skada och icke till gagn. Vi erinra oss alla den tid, då den kommunala representationen icke var partiuppdelad, men den var av helt naturliga skäl icke dess mindre splittrad. Den var delad i en del kottierier av personlig läggning, som i första hand alltför ofta sågo på det enskilda intresset och först i andra hand på samhällets. Åtskilliga av våra svenska städer bära ännu spår av denna tids kottieristyre, och jag frågar verkligen: vilket är för ett kommunalt samhälle mest önskvärt, att ledas av tillfälliga kottieribildningar eller genom samverkan av olika partier, som dock var för sig representera klart utformade samhällsåskådningar. Svaret kan väl knappast bli mer än ett: det senare är avgjort att föredraga, och detta så mycket mer som partierna i stort sett representera skilda samhällsklasser, vilka, den ena såväl som den andra, äga rätt att utöva inflytande på samhällets kommunala liv.

Jag skulle kunna förstå de strävanden, för vilka motionen är ett uttryck, om det vore så, att våra kommunala representationer kännetecknades av kiv och split. Detta är emellertid icke fallet. Ärendena

*Om in-
skränkning
av den pro-
portionella
valmetodens
användning
vid vissa
kommunala
val.*

(Forts.)

avgöras i regel i rätt stor endräkt, och den gångna tidens intrigspel är i stort sett borta. Det får heller icke förbises, att det är till fördel, att de olika partiernas representanter mötas på det kommunala området, i den kommunala representationen, där de lära sig att så småningom förstå motpartens uppfattning, även om de icke kunna gilla densamma. Mig synes, att det icke skulle vara önskvärt att vare sig på ena eller andra sättet återinföra det gamla tillståndet i den kommunala representationen.

Jag har även begärt ordet för att påpeka, att utskottets motivering i en punkt är i någon mån olyckligt formulerad. Det heter: "utskottet finner syftet med förevarande motion ur vissa synpunkter värt beaktande". Någon skulle härav kunna draga den slutsatsen, att utskottet delar motionärens synpunkter på tillbakaträngandet av partiernas inflytande på det kommunala livet. Detta är emellertid icke förhållandet, ty den saken har icke ens varit på tal inom utskottet. Utskottets mening torde säkerligen riktigare kunna uttryckas på följande sätt: utskottet finner vissa synpunkter i förevarande motion värda beaktande. Vad utskottet därvid avser, är tydligen motionärens synpunkter på den nu tillämpade proportionella valmetodens ofullkomligheter och brister. Detta framgår även av utskottets fortsatta motivering, vari hänvisas till den pågående utredningen rörande reformering av det proportionella valsättet.

Då utskottets förslag går ut på avstyrkande, har jag emellertid icke något yrkande med hänsyn till motiveringen, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i de förevarande utlåtandena hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Persson i Fritorp m. fl. vid utlåtandet nr 17 anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

*Ny stat för
justitiedepar-
tementet.*

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för justitiedepartementet på nedanstående sätt:

Kansliavdelningen.

Befattningshavare.	Avlöningsgrad.	Ny stat för justitiedepartementet. (Forts.)
1 statssekreterare och expeditiionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—	
2 kansliråd	B 20.	
1 förste kanslisekreterare	B 16.	
1 registrator	B 14.	
2 andre kanslisekreterare	B 13.	

Lagavdelningen.

1 chef för lagavdelningen, arvode enligt 5 § i reglementet	—	
1 ledamot å lagavdelningen, arvode enligt 5 § i reglementet	—	
1 förste kanslisekreterare (med tjänstgöring även å kansliavdelningen)	B 16.	
1 andre kanslisekreterare (med tjänstgöring även å kansliavdelningen)	B 13.	
1 kanslibitråde, kvinnligt	C 3.	
3 kontorsbiträden, kvinnliga	C 2.	
1 förste expeditiionsvakt	B 3.	
2 expeditiionsvakter	B 1.	

För tjänstgöring såsom statsrådsberedningens expeditiionsvakter:

2 förste expeditiionsvakter	B 3.
1 expeditiionsvakt	B 1.

b) godkänna följande stat för justitiedepartementet att tillämpas från och med år 1922:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag....	kronor 146,500
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	„ 2,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag, högst	„ 12,000

Summa kronor 161,000

c) under riksstatens andra huvudtitel, med uteslutande av det under rubrik departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli uppförda ordinarie bestämda anslaget, under samma rubrik uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 161,000 kronor.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt endast för att tillåta mig fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som synes mig icke böra få passera utan åtminstone ett ord, då detta är första gången, som vid statens upp-

Ny stat för justitiedepartementet.
(Forts.)

görande löneregleringens verkningar visa sig; och som frågan också har konstitutionell betydelse, torde jag icke sakna skäl att här för ett ögonblick taga uppmärksamheten i anspråk; även om frågan icke har så stor betydelse just för justitiedepartementet, har den det så mycket mer för flere andra departement och är därför av vikt.

Förhållandet är nämligen det, att genom det nya avlöningsreglementet de gamla bestämda ordinarie avlöningsanslagen förvandlas till förslagsanslag. En följd härav blir återigen, att huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder, vilkas tillgångar bestå av besparingar på bestämda anslag, efter hand komma att totalt upphöra. Således, huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder, som nu finnas, komma tillsvidare att bestå, men få inga nya tillflöden av betydelse, ett förhållande, som delvis redan börjat göra sig gällande. Men detta betyder ju, att Kungl. Maj:t icke längre kommer att hava dessa särskilda reservationsmedel — om jag så får kalla dem, fast det icke är fullt riktigt — tillgängliga för sådana utgifter, som enligt 1840 års riksdagsbeslut skulle därur kunna utgå. Det är ju mycket sannolikt, att detta förhållande ej kunnat ordnas på något annat sätt, och att man genom att förfara annorlunda skulle hava gått miste om de tekniska och förvaltningsrättsliga fördelar, som man velat vinna, och som jag visserligen anser mindre betydande i jämförelse med de konstitutionella, men under alla omständigheter synes det mig dock vara av särskilt intresse att åtminstone i Kungl. Maj:ts proposition finna denna fråga något berörd, vilket såvitt jag kunnat se icke är fallet. Icke heller i statsutskottets utlåtande finner man något om detta, utan endast ett tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Att statsutskottet icke kunnat på annat sätt förfara, finner jag rimligt och naturligt, men vad jag däremot icke kan finna rimligt och naturligt, är, att Kungl. Maj:t låtit saken utan vidare passera och ej ens riktat uppmärksamheten på att nyss påpekade förhållande inträder.

Man kan ju möjligen säga, att på huvudtitelns stat, som synes, finnes ett reservationsanslag på 12,000 kronor för extra utgifter. Men man har icke begärt, att detta anslag skall höjas, och den naturliga konsekvensen borde dock vara, att så skall ske. Jag förutsätter, att departementschefen här kommer att invända, att man nästa år kan vidtaga en sådan åtgärd, om man då finner den behöfvig, men att man tillsvidare har velat avvakta utvecklingen, då omläggningen här ändå icke går ut över samtliga bestämda anslag, eftersom avlöningsreglementet endast avser de centrala verken, samt att man, om så behöves, kan anlita anslaget för oförutsedda utgifter. Jag ber emellertid att redan nu få understryka, att såvitt jag kan förstå, komma, då huvudtitlarnas besparingsfonder bortfalla, båda ifrågavarande anslag att behöva väsentligt höjas, och jag undrar, om det egentligen är någon fördel att förfara så, att man alltså å ena sidan nödgas göra ett anslag större än det nu är och å andra sidan låter besparingsfonderna försvinna och i stället behållningen gå över till kassafonden.

Jag har under nuvarande förhållanden icke något yrkande, men jag har, herr greve och talman, i detta sammanhang velat göra detta påpekande.

*Ny stat för
justitiedepar-
temenet.
(Forts.)*

Herr statsrådet Ekeberg: Herr greve och talman! Jag är herr Reuterskiöld tacksam för det tillfälle han berett mig att något beröra denna fråga. Det är givet, att den omständigheten, att saken icke blivit omnämnd i statsverkspropositionen, icke får tolkas så, som skulle förhållandet från Kungl. Maj:ts sida hava blivit förbisett. Det är i stället så, att man funnit sig kunna reda sig med den föreslagna staten sådan den är, och med de möjligheter den erbjuder till täckande av extra utgifter. Och då regeringen kände sig övertygad härom, ansåg man icke, att man behövde särskilt påpeka detta förhållande för riksdagen.

Det förhåller sig utan tvivel så, som herr Reuterskiöld framhållit, att i och med att de ordinarie bestämda anslagen efter hand komma att intaga en mindre betydande plats i riksstaten, de allmänna besparingarna under respektive huvudtitlar komma att minskas, och att sålunda denna utväg för Kungl. Maj:t till bestridande av särskilda av riksdagen icke prövade utgifter kommer att efter hand bliva mindre användbar än förut. För beredande av medel till de ändamål, varom här är fråga, har emellertid som bekant riksdagen under senare år dels under de olika huvudtitlarna anvisat väsentligt höjda belopp till extra utgifter och dels utom huvudtitlarna anvisat ett särskilt förslagsanslag å 500,000 kronor till oförutsedda utgifter.

Dessa utvägar hava såväl för regeringen som för riksdagen vissa fördelar framför den, som ligger däri, att man räknar med de allmänna besparingarna på de särskilda huvudtitlarna. För regeringen kan det hava sina fördelar att under varje huvudtitel hava ett fixt belopp, som man alltid kan räkna med, framför att hava denna ovissa möjlighet att lita till de allmänna besparingarna, vilka ett år kunna flyta mera rikligt och ett annat år mer eller mindre fullständigt utebliva. Det förefaller mig, som om det å andra sidan skulle vara välkommet för riksdagen att tack vare denna anordning lättare kunna hava översikt och utöva kontroll över den medelförvaltning, om vilken det här är fråga.

För att nu särskilt något fästa mig vid förhållandena beträffande andra huvudtiteln, som jag ju särskilt känner till, vill jag nämna, att jag för flera föregående år låtit undersöka i vilken utsträckning på denna huvudtitel de allmänna besparingarna hava behövt tagas i bruk för sådana ändamål, som icke kunna täckas av särskilda anslag med den form, dessa särskilda anslag för närvarande hava. Jag har därvidlag funnit, att det endast varit i ganska få fall och att det då rört sig om jämförelsevis små belopp. Jag har här en uppgift, vars fulla tillförlitlighet jag dock icke kan gå i god för, men siffrorna tyckas vara ungefärligen riktiga. För 1916 gå dessa siffror upp till un-

Ny stat för justitiedepartementet.
(Forts.)

gefår 900 kronor, för 1917 till 750 kronor, för 1918 till inemot 11,500 kronor, för 1919 till något över 22,000 kronor och för det sista året rör det sig visst om cirka 8,000 kronor. Jag nämner då som sagt endast sådana belopp, som icke numera kunna tagas från anslagstitlar för särskilda ändamål.

De viktigaste utgifterna på andra huvudtiteln utgöras av löneutgifter, och det har också förekommit, att man måst anlita de allmänna besparingarna för att täcka t. ex. vissa vikariatsersättningar. Jag har därför haft min uppmärksamhet i särskild grad riktad på att se till, att då dessa allmänna besparingar nu komma att minskas, man i stället har andra utvägar, som med säkerhet stå öppna. Sådana utvägar äro ju också anvisade genom riksdagens beslut för ett par veckor sedan angående ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk. Där beslöt nämligen under punkten I g) riksdagen att "medgiva, att, därest Kungl. Maj:t antingen med stöd av 31 § avlöningsreglementet för särskilda fall finner en avvikelse från de i 19 § av reglementet stadgade regler om vikariatsersättning påkallad eller i motsvarande fall med stöd av 34 § tillerkänner icke-ordinarie befattningshavare vikariatsersättning, Kungl. Maj:t må äga att för ändamålet taga i anspråk de i vederbörande stater upptagna anslagsposterna till avlöning åt ordinarie tjänstemän". Dessa anslag bliva alltså oaktat sin karaktär av förslagsanslag tillgängliga även för dylika mera tillfälliga utgifter, som kunna bliva erforderliga inom vederbörande verk. Därigenom är som sagt det viktigaste av de ändamål tillgodosett, som eljest skulle fyllas med anlåtande av de allmänna besparingarna.

Man skulle möjligen kunna invända, att om man skall börja gå över till den utväg, jag tidigare antytt, nämligen att i större utsträckning än förut hålla sig till anslaget för extra utgifter, borde också detta anslag hava höjts. Det är ett reservationsanslag och är på andra huvudtiteln begränsat till den blygsamma summan av 12,000 kronor. Att en höjning här icke är föreslagen, beror av det skäl, den ärade talaren själv antydde, nämligen att under år 1921 löneanslagen behålla sin gamla karaktär, och att man har velat avvakta och se ställningen vid nästa årsskifte, i all synnerhet som de reserverade allmänna besparingarna på andra huvudtiteln för närvarande äro ganska betydande i förhållande till de utgifter, för vilka dessa besparingar kunna behöva tagas i anspråk.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att endast i korthet få säga, att man icke har förbisett det av hr Reuterskiöld påpekade förhållandet vare sig vid den förberedande behandlingen av denna lönereglering eller i statsutskottet. Men då under år 1921 överföring kommer att ske från anslagen i fråga till de allmänna besparingarna på samma sätt och i samma omfattning som hittills och sålunda under år 1922 tillgång på dylika medel kommer att finnas i samma utsträckning som hittills, så hava vi funnit det vara en

fråga först för 1922 års riksdag, huruvida någon ändring i fråga om anslaget för extra utgifter skall bliva nödvändig. Därför hava vi icke funnit anledning att i detta sammanhang från vare sig löneruleringskommitténs eller från utskottets sida göra någon erinran i saken.

Ny stat för justitiedepartementet.
(Forts.)

Jag har endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för fortsatt uppehållande av lagberedningens verksamhet å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 80,000 kronor.

Anslag till lagberedningens verksamhet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angiven orsak hemställt, att riksdagen måtte för fortsatt uppehållande av lagberedningens verksamhet å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Herr statsrådet Ekeberg: Herr greve och talman! Statsutskottet har i det hela taget ägnat andra huvudtiteln en synnerligen välvillig behandling, och jag ber att därför få uttrycka min stora tacksamhet. Här möter emellertid en av de få punkter, där avprutning ägt rum. Det i statsverkspropositionen föreslagna anslaget till lagberedningen har nämligen nedsatts med 5,000 kronor, och utskottet är här liksom på övriga punkter enhälligt. Jag vill nu icke bestrida, att förhållandena kunna utveckla sig så, att det anslag, utskottet föreslagit, kan komma att visa sig vara tillräckligt, men någon som helst säkerhet i det hänseendet föreligger dock icke. Jag tillåter mig därför framhålla, att det kan bli nödvändigt att komma tillbaka till frågan då tilläggsstaten för år 1922 göres upp.

Medan jag har ordet, tillåter jag mig framhålla, att omständigheterna ligga på likartat sätt beträffande nästa punkt, anslaget till processkommissionen, vilket anslag för år 1922 är nedsatt med 10,000 kronor. Det är dock den skillnaden, att det här föreligger en till visshet gränsande sannolikhet för att man på tilläggsstaten nästa år kommer att se sig nödsakad att föreslå någon ökning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den förevarande punkten hemställt.

Punkterna 7—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ny stat för
Svea hov-
rätt.

Punkten 16.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen mätte

a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare för Svea hovrätt på nedanstående sätt:

Befattnings- havare	Avlö- nings- grad
1 president	A 3
40 hovrättsråd	B 20
1 krigshovrättsråd	B 20
1 sekreterare	B 17
1 advokatfiskal	B 15
1 överkrigsfiskal	B 15
2 aktuarier	B 14
1 arkivarie	B 14
8 notarier	B 14
12 fiskaler	B 14
11 kontorsbiträden, kvinnliga	C 2
1 expeditionsvakt	B 3
8 expeditionsvakter	B 1

b) godkänna följande stat för Svea hovrätt att tillämpas från och med år 1922:

S t a t.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 744,500
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	” 2,500
Arvodet à 1,000 kronor till divisionsordförande, tillika ordförande å krigshovrättsavdelningen, samt à 500 kronor till sju övriga divisionsordförande, förslags- anslag, högst	” 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag, högst	” 80,000
Renskrivningskostnad, förslagsanslag	” 5,000
<hr/> Summa kronor 836,500	

c) under riksstatens andra huvudtitel, med uteslutande av det ordinarie bestämda anslag och det ordinarie förslagsanslag, som funnos upptagna under rubriken Svea hovrätt med därunder lydande justitietat, i stället uppföra — förutom det under nästföljande punkt av utlåtandet omhandlade anslaget — under rubriken Svea hovrätt ett ordinarie förslagsanslag å 836,500 kronor.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Herr greve och talman! Genom förbiseende vid korrekturläsningen har på sid. 21 ett ord kommit

att bortfalla. Det är i den uppräknig av befattningshavare, som där förekommer. Det står bland annat: "i expeditionsvakt", vilket skall vara: *1 förste expeditionsvakt*. Jag hemställer om godkännande av utskottets hemställan med denna ändring, att före "expeditionsvakt" insättes ordet *förste*. Ny slut för Sveu hovrätt. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls på gjord proposition vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, med rättande av det utav herr *Ekman, Carl Gustaf*, anmärkta tryckfelet, i det att å sid. 21 rad 20 uppi från i det tryckta utlåtandet mellan orden "1" och "expeditionsvakt" insattes ordet "förste".

Punkterna 17—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkten 46.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att medgiva, att de i 1920 års tilläggsstat, för verkställande vid statens uppfostringsanstalt å Venn-
garn av vissa ändrings- och nybyggnadsarbeten, beviljade medel, nämligen *dels* ett reservationsanslag å 103,000 kronor, *dels* det belopp av 51,449 kronor 16 öre, som återstode av ett i 1919 års tilläggsstat för utförande av vissa byggnads- och ändringsarbeten m. m. upptaget reservationsanslag å 441,000 kronor, *dels ock* ett reservationsanslag å 140,000 kronor, finge användas till följande byggnadsarbeten vid Venn-
garn, nämligen nybyggnad av stall, svinhus, vagn- och redskapsbod samt göd-
Om anslag till vissa arbeten vid Venn-garn.

Om anslag till vissa arbeten vid Venngarn. (Forts.)

selstäder till stallet, svinhuset och ladugården, ävensom, i den mån medlen därtill försloge, anläggning för elektrisk belysning i stall och svinhus samt för tre vattenklosetter i anstaltsbyggningen, att utföras i huvudsaklig överensstämmelse med därutinnan av 1920 års riksdag prövade förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr statsrådet *Ekeberg*: Herr greve och talman, mina her! De ändrings- och nybyggnadsarbeten vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn, som i denna punkt avses, äro i hög grad av behovet påkallade. I statsrevisorernas berättelse till 1917 års riksdag betonades starkt otillräckligheten och bristfälligheten hos de byggnader, som redan finnas, och vid ett besök på platsen har jag förvissat mig om, att särskilt vad ekonomibyggnaderna beträffar ett vidare dröjsmål icke är tillrädligt. Då emellertid styrelsen för Bona och Venngarn bestämt förklarat sig anse det vara omöjligt att inom ramen av tidigare beviljat anslag realisera hela byggnadsplanen, framställdes i statsverkspropositionen ett förslag att med de redan anvisade medlen realisera en viss del av denna byggnadsplan. Statsutskottet är emellertid av den mening, att med de prisreduktioner, som äro att förvänta, byggnadsarbetet nu bör kunna upptagas och bedrivas enligt den ursprungliga planen, och att de redan beviljade medlen härtill lämna tillgång. Jag medger gärna, att utsikterna härför te sig ljusare nu än då statsverkspropositionen gjordes upp, men jag är oviss, huruvida icke utskottet ser något för optimistiskt på saken. Jag fattar emellertid utskottets uttalande så, att dessa trängande byggnadsarbeten icke skola behöva uppskjutas ända tills man känner sig fullt viss om att de kunna fullföljas inom ramen för det beviljade anslaget, utan att arbetet skall kunna upptagas snart nog och sedan fullföljas med iakttagande av största möjliga sparsamhet.

Det torde knappast vara erforderligt tillägga, att det alltid varit min mening, att man vid arbetets bedrivande i största möjliga utsträckning skall tillgodogöra sig gårdens egna resurser och den arbetskraft, som där finnes att tillgå, liksom att det bör övervägas, huruvida icke med vikande konjunkturet det kan ställa sig mindre förmånligt att upplåta arbetet på entreprenad än att bygga på annat sätt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågasvarande punkt hemställt.

Punkten 47.

Hyresersättning m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare.

Kungl. Maj:tt hade föreslagit riksdagen att till hyresersättning för anstalt, där minderåriga kvinnliga förbrytare, vilka enligt domstols förordnande skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, mottagas till uppfostran, ävensom till gottgörelse för bränsle, belysning, inventarier m. m. vid anstalten samt bidrag till avlöning åt personal för anstaltens skötsel å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 62,100 kronor.

Utskottet hade i den förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till hyresersättning för anstalt, där minderåriga kvinnliga förbrytare, vilka enligt domstols förordnande skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, mottagas till uppfostran, ävensom till gottgörelse för bränsle, belysning, inventarier m. m. vid anstalten samt bidrag till avlöning åt personal för anstaltens skötsel å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 60,000 kronor.

Hyresersättning m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare.
(Forts.)

Herr statsrådet Ekeberg: Herr greve och talman! Det rör sig här om en obetydlig summa, men jag anser likväl, att frågan icke bör passera utan några ord från min sida.

Det förhåller sig så, att svenska diakonissällskapet enligt överenskommelse med staten å egendomen Viebäck i Jönköpings län mottager minderåriga kvinnliga förbrytare, som enligt domstols förordnande skola insättas å allmän uppfostringsanstalt. Ett kontrakt är uppgjort angående viss ersättning, och denna ersättning vill diakonissällskapet ha höjd. Sällskapet har i sådant syfte gjort en enligt min mening både måttfull och väl motiverad framställning. Det gäller höjning dels av ersättningen för hyra, dels för bränsle, belysning m. m., tillhoppa med ett belopp av 9,600 kronor, som äskas dels på tilläggsstaten för år 1921 och dels med samma belopp på riksstaten för år 1922.

Utskottet har nu tillstyrkt anslaget på tilläggsstaten oavkortat men däremot prutat av 2,100 kronor på riksstaten. Det förefaller mig, som om det vore synnerligen önskligt, att beloppet beviljades fullt ut även på riksstaten. Av tillgängliga räkenskaper för anstalten framgår det nämligen, att anstalten å denna verksamhet, på vilken den har lagt en filantropisk synvinkel, gjort ganska betydande förluster. Under åren 1916—1918 uppgå dessa förluster, har det för mig uppgivits, till omkring 35,000 kronor, och under år 1919 till inemot 25,000 kronor. Siffran för år 1920 är ännu ej klar, men torde stanna vid ett lägre belopp.

Utskottet grundar nu sin nedprutning på två argument. Dels anses anslagsposten för hyra till anstalten avsevärt hög, och dels väntar man sjunkande bränslepris. Vad särskilt det första argumentet angår, förefaller det mig som om utskottet skulle brutit udden av detsamma genom att bevilja anslaget fullt ut på tilläggsstaten.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber få säga, att herr statsrådets sista slutsats förstod jag egentligen icke. Det förhåller sig ju så, att utskottet slutligen tillstyrkt hela det på tilläggsstaten begärda beloppet av hänsyn till en senare tillkommen uppgift om de förluster, som anstalten ifråga gjort under år 1920. Dessa förluster äro givetvis beroende på den allmänna dyrtid, som då rådde. Det var med hänsyn till denna under år 1920 inträffade förlust som utskottet av billighets-skäl ville gå så långt att på tilläggsstaten bevilja hela det begärda be-

Hyresersättning m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare.

loppet, men däremot föreslå nedsättning för år 1922 med, som herr statsrådet anförde, 2,100 kronor. Det är ju detta sistnämnda belopp, som måste anses normerande för utskottets uppfattning om hyresbeloppets storlek i fortsättningen, och det förefaller mig sålunda, som om utskottets motivering i detta avseende skulle stå i god överensstämmelse med utskottets kläm.

(Forts.)

De större förluster, varom herr statsrådet talade, hade ju inträffat under tidigare år, men det kan väl ändå icke vara riktigt lämpligt, att man kompenserar ännu tidigare förluster genom bestämmelser om ökning av hyran i fortsättningen. Det är dock så, att den hyresökning, som begärts, hänför sig till hus, uppförda under sådana förhållanden, att den prissättning på hyran, som efter utskottets beräkning är gjord, måste anses vara tillräcklig.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande har jag just ingenting att tillägga. Jag vill blott gent emot den siste ärade talaren framhålla, att enligt min mening staten har rätt stor förpliktelse mot diakonissanstalten, som åtagit sig uppdraget att till fostran mottaga minderåriga kvinnliga förbrytare, som dömts till tvångsuppfostran. Det var under synnerligen kritiska och svåra förhållanden som man började, och ännu svårare hava de förhållanden varit, under vilka man fortsatt sin verksamhet. När staten själv icke hade några anstalter, dit dessa kvinnor kunde skickas, så var det ju en stor förmån för staten att kunna få anlita diakonissanstaltens hjälp.

Nu är jag statsutskottet ärligt tacksam för att det vill göra alla besparingar, som kunna ske, men då det här gäller en skillnad i utgifter på endast 2,100 kronor, vill jag ändå hemställa till kammaren, om den icke skulle kunna gå med på Kungl. Maj:ts proposition. Det är visserligen sant, att utgiften för varje å anstalten intagen elev är mycket hög, men det är ju en erfarenhet, som vi få göra på alla anstalter, att vården av stackars vilsegångna människor alltid blir mycket dyr. Skillnaden är sålunda den, att denna höga kostnad nu blott indirekt drabbar staten, men om staten byggt egna anstalter, skulle den direkt ha åvilat staten. Dessa höga kostnader komma vi, menar jag, icke i någotdera fallet ifrån.

Det har, särskilt när statsutskottet påpekat, att kostnaderna vore för höga, framhållits, att bränslepriserna gått ned. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att diakonissanstalten i sina beräkningar utgått från priset på barrved, men sedan i samma beräkningar framhållit, att på tre av hemmen barrveden kunde utbytas mot torv, varigenom en minskning enligt anstaltens egen beräkning skulle inträda med 10 %. Man har sålunda, såvitt jag förstår, vidtagit de åtgärder, som kunna komma ifråga, för att åstadkomma nedsättning av bränslekostnaderna.

Jag vill därför helt vördsamt mana kammaren att tänka på denna sak. Diakonissanstalten lever i allmänhet under rätt brydsamma för-

hållanden, den gör det alldeles särskilt beträffande denna sin verksamhet. Om man skall tala om riksdagens värdighet, vilket uttryck jag tycker man rätt ofta missbrukar, skulle jag ändå vilja fråga, om vi verkligen anse det vara riktigt, att diakonissanstalten för denna verksamhet skall vara i hög grad hänvisad till privata gåvor från barmhärtiga människor, då det faktiskt är ett statsintresse, som genom anstaltens verksamhet på detta område hålles vid makt.

Jag hemställer därför om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr von Koch: Jag är väsentligen förekommen av den siste ärade talaren. Liksom han är jag utskottet tacksam för alla de åtgärder, som i sparsamhetssyfte kunna vidtagas, men jag tror, att sparsamhet kan gå för långt och icke vara befogad. Och detta är enligt min tanke fallet i föreliggande fråga. Jag har sökt bilda mig en uppfattning av den ifrågavarande institutionens verksamhet genom besök på platsen och har även genom studium av liknande anstalter kommit till den uppfattningen, att diakonissällskapet försökt att ordna denna verksamhet på det mest ekonomiska sätt, som är möjligt. Jag tror även, att detta kan bestyrkas av de jämförelser beträffande kostnaderna, som gjorts av sakkunniga personer ifråga om olika anstalter av detta slag. Jag har icke de senaste uppgifterna till hands, men jag vet, att kostnaden år 1917 för en elev på Vieback var 610 kronor. Det var den lägsta kostnad som förekom beträffande detta slags anstalter. På statens anstalt vid Bona var kostnaden ej mindre än dubbelt så hög, nämligen 1,200 kronor.

Det är kanhända en obetydlig sak, den som här föreligger, men själva innebörden är dock av principiell natur. Här är det en enskild institution, som tagit hand om en mycket viktig uppgift och som, såvitt jag förstår, sköter densamma på förträffligt sätt. Jag tror denna anordning är till fördel för staten både ur ekonomisk synpunkt och för själva skyddsarbetet. Jag skulle därför anse det olämpligt, att riksdagen ställde sig för ekonomiskt återhållsam gent emot en dylik verksamhet, så att vederbörande, som upprätthålla denna verksamhet, skulle känna sig i någon mån misströstande och icke ha den arbetslust, som därför erfordras. Det är säkerligen riktigt, att när det gäller en verksamhet, som staten har skyldighet att tillse, att den kommer till stånd, man söker ställa det på det mest fördelaktiga sätt för den enskilda institution, som tagit upp densamma.

Jag har med detta velat uttrycka den uppfattningen, att det endast för det fall att vederbörande institution kommer med alldeles orimliga eller olämpliga krav, som man bör göra avdrag på dess önskingar. I detta fall föreligger dock, enligt min tanke åtminstone, inga sådana krav, utan jag tror det är riktigt att gå med på den begäran, som diakonissällskapet framställt.

Jag ber därför att få förena mig i yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Hyllersersättning m. m. för uppfostningsanstalt för denna sin för minderåriga kvinnliga förbrytare.
(Forts.)

Hyresersättning m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare.
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag tror, att ingen i riksdagen, och jag är övertygad om ingen i statsutskottet förnekar, att icke riksdagen och statsutskottet stå i tacksamhetsskuld till diakonissanstalten för det arbete den utfört och utför på Viebäck. I detta avseende ha ju både utskottet och riksdagen flera gånger haft tillfälle att uttala sitt omdöme. Framför allt skedde det, då för omkring ett år sedan såväl driftskostnadsstaten som hyresförhållandena där reglerades efter en förut företagen utredning. Denna utredning skedde ju i gott samförstånd med anstaltens egen styrelse, och man kom då till ett resultat, som man från anstaltens sida förklarade vara i allo tillfredsställande. Det är icke mer än ungefär ett år sedan en sådan utredning verkställdes, och det därav föranledda förslaget blev förordat av statsutskottet och bifallet av riksdagen. Vid sådant förhållande och då den gjorda driftskostnadsberäkningen avsågs innebära ett sådant tillskott från statens sida, att den verkliga och hela kostnaden för verksamheten där skulle komma att bestridas av statsmedel — det är vid sådant förhållande, säger jag, och med hänsyn till att vi nu befinna oss i nedgående konjunkturer, som utskottet funnit sig i viss mån något böra begränsa det nu begärda anslaget. På grund av förhållandena år 1920 har man, som jag förut nämnt, i utskottet varit med om en ökning vad årets tilläggsstat beträffar. Jag tror sålunda det finnes goda skäl för utskottets ståndpunkt. Om herr von Koch vore den bestämmande, skulle vi nog inte, det medgiver jag gärna, på åtskilliga punkter gå så långt ifråga om sparsamhet som nu är fallet. Jag tror dock, att man i statsutskottet vid avvägande av denna fråga tagit behörig hänsyn till de skäl, som i detta fall böra vara avgörande.

Det är för övrigt säkert också så, att vad som här beslutas i viss mån kommer att återverka på åtskilliga andra framställningar om anslag. Det föreligger nu nya sådana från andra, med denna anstalt besläktade institutioner, och vad som här bestämmes kommer nog i viss mån att återverka jämväl på äskanden ifråga om dessa.

Då jag sålunda hyser den uppfattningen, att vad utskottet hemställt med hänsyn till förestående prisfall är tillräckligt, ber jag fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Koch: Med anledning av det sista yttrandet vill jag svara, att för oss, som icke känna till de andra institutioner, vilka möjligtvis skulle kunna bli påverkade av beslutet, det är ganska svårt att taga ståndpunkt till, vad herr Ekman nyss sade. Men jag begagnar tillfället nämna, att det är möjligt, att denna institution, som vi nu tala om, i fall den får fortsätta sin verksamhet som hittills, i framtiden kommer att få ökad betydelse. Alla känna ju till, att det är fråga om att vidtaga vissa förbättrings- och uppfostringsåtgärder för ungdom över 18 år, och det är väl icke alldeles uteslutet, att diakonissanstalten, om den får fortsätta sin verksamhet ekonomiskt tryggad, också skall vara villig att upptaga den uppgift ifråga om anstaltsvård, som då kräves. Just

för att diakonissällskapet icke skall förtröttnas utan fortsätta sitt arbete med oförminskat intresse, tror jag det är klokt att gå med på dess hemställen.

Hysesersättning m. m. för uppfostringsanstalt för minderåriga kvinnliga förbrytare.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställning, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 47 av sitt utlåtande nr 2 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, så vitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 43.

Punkterna 48—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 14, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten. Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en författning rörande val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 88, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville besluta eller hos regeringen begära skyndsamt förslag till en av regering och riksdag antagen författning om val genom

de vid riksdagsmannaval röstberättigade till ombud jämte suppleanter, som skulle föra svenska folkets talan vid nationernas förbunds delegerademöten.

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på grund av vad där anförts hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr L i n d h a g e n: När frågan om Sveriges anslutning till folkens förbund här första gången förelåg, restes åtminstone från min sida intet motstånd häremot i annat avseende än att det program, som låg till grund för denna anslutning, icke syntes mig acceptabelt, utan jag ansåg, att de svenska statsmakterna i stället borde svara: Vi vilja gärna vara med om nationernas förbund, men vi fordra ett nytt konstituerande sammanträde med alla för antagandet av ett kärleksfullt program.

Emellertid beslöto de svenska statsmakterna att obetingat ansluta sig till den föreliggande konstitutionen, men det uttalades på samma gång, att det nu först och främst gällde att förbättra densamma och att det var därför vi gingo in i förbundet. Det kan ju då i denna nya tid, när Sverige dels har en egen representation för sina inre politiska angelägenheter, dels också uppgår i en större sammanslutning, omfattande hela världen, inom vilken de yttersta och viktigaste avgörandena i själva verket komma att äga rum — det kan då ifrågasättas, huruvida ej den demokratiska organisationen av detta världssamhälle, som är så nödvändigt för världen, med lika fog som den inre politiska organisationen lämpligen och skäligen bör uppbyggas efter de grundsatser, som vi anslutit oss till under en hel generations strider. Hur skall det annars gå, om, såsom det nu är ordnat, det icke är något folkens förbund utan ett regeringarnas förbund, som regerar över oss, under det man i den inre politiken gjort åtminstone ett famlande försök att skapa en folklig representation? Det betyder ju bara, att det nu kommer igen en mäktig överbyggnad på grundvalen av den gamla organisationen och de gamla metoderna för att ytterligare trycka ned det lilla vi vunnit i inrikespolitiskt avseende. Vore det icke därför, menar jag, en självfallen sak, som vi borde sträva efter, att också detta världsparlament, som här kallas delegerademöten, bleve organiserat på ungefär samma sätt som vårt nuvarande parlament — icke därför att detta kan sägas vara någon idealisk ordning, men det är ett av dessa tusen tuffjät, som vi måste taga för att från den ena bagatellen till den andra arbeta oss fram till bättre tider.

Skulle det icke också verka fostrande på det svenska folket i utrikespolitiskt avseende, att man verkligen hade det förtroendet och i all synnerhet den kärleken till detsamma, att det finge deltaga i avgörandena, skapa sig en mening och intressera sig för dessa mellanfolkliga problem, som alltmer överskugga allt och alla och sålunda även oss? Och skulle det icke till sist väcka ett verkligt unikt intresse hos svenska folket att

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

för en gångs skull få gå till val, där man icke vore inpiskad under parti-beteckningen, utan där var och en man kunde följa sin egen övertygelse? Det är ju nämligen föreslaget i motionen, och det kan icke ordnas på annat sätt, att likaväl som dubbla val nu skola äga rum t. ex. i Stockholm för att utse dels stadsfullmäktige och dels elektorerna för val till riksdagens första kammare för Stockholms stad, man vid de allmänna politiska valen samtidigt för hela riket såsom en valkrets skulle välja ombud för Sverige till världsparlamentet, vid vilket vi nu faktiskt bundit oss. Detta skulle gå till på det sättet, att det ej vore någon partibeteckning men i alla fall proportionella val, ordnade på den grundvalen, att man satte upp kandidater i den ordning man ville ha dem valda och sedan tillade olika röstvärden åt de olika kandidaterna i den ordning de stodo. Ett sådant proportionellt valsätt tillämpas redan av ett parti i riksdagen och även av ett par enskilda föreningar, som använda ett liknande proportionellt valsätt. För en enda gång kunde vi då rösta på de personer, vilka vi ville ha och sätta upp dem i den ordning vi ville ha dem. Det skulle ha nyhetens behag i allra högsta grad i dessa proportionalismens tider.

Denna tanke har ej flugit i mitt huvud först nu, utan så länge jag sysslat med denna sak, har jag haft klart för mig, att världsparlamentet skulle väljas av folket, och likaså att det icke finge väljas av riksförsamlingen, ty då bliva de väljande endast kommenderade av partiledarne till att välja dessa, utan det skulle bli allmänna val. Detta uttalade jag redan i en motion 1915.

Nu finnes det, såsom utskottet konstaterat, för de särskilda nationerna intet hinder i förbundsakten mot att skrida till val på sådant sätt, och det felades bara, att ett sådant hinder skulle vara rest. Tvärtom talar förbunds författningen antydningssvis om, att det kan väljas även annorlunda än av regeringarna, och i den proposition, som avläts till riksdagen om denna sak 1920, talades också härom, liksom utskottet erinrat, att man kan tänka sig även andra sätt för valen än regeringsval. Där ser man således, hur den känslan förnimmes och oundvikligt smyger sig in från början. För övrigt kallas själva inrättningen folkens förbund och icke regeringarnas förbund. Redan detta är en antydning om, att man också bör söka förverkliga den etikett, som är satt på det hela. Det stod nyligen i tidningarna — jag har ej själv läst det, men man har berättat det för mig — att precis samma förslag väckts i Italien och, såsom det sades, i italienska parlamentet. Det är således här en tanke, som oundvikligt gör sig gällande med tiden. Uti vår egen författning finns ju intet hinder för att använda sådana val. Jag har nyss antytt, hur det skulle äga rum och att det även är praktiskt utförbart.

Nu tager emellertid utskottet fullständigt avstånd från allt omedelbart deltagande för svenska folket, och man kan ju således säga, att utskottet därmed också ansett, att regeringspropositionens yttrande 1920, att man även kunde tänka sig andra förfaringsätt, var ett förflutet yttrande.

Vad säger då utskottet? Jo, för det första, att man måste ha en ordning, i vilken ligger "någon garanti för att de för sin uppgift bäst

lämpade representanterna bleve valda". Ja, men det är ju just det vi efter en generations strider ansett ligga i de allmänna valen. Varför skall denna garanti, som anses för den yppersta, när det gäller allmänna val inom riket, anses ofruktbar och obrukbar, när det gäller världsparlamentet och de allra högsta värdena för oss alla? Här se vi redan utskottets nalkande mer och mer från den gamla demokratien till enväldet, vilket jag snart skall närmare beskriva.

*Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegatademo-
tön.*
(Forts.)

Vidare säger utskottet, att ämnet är av så ytterligt grannlaga natur, att man ej kan anförtro åt svenska folket att på något sätt utse representanter för att bedöma detta, utan det kan bara regeringen, genom att den utser lämpliga personer. Man kan visserligen säga, att dessa ärenden äro av grannlaga natur, men på det sättet, att det här gäller — särskilt för vårt deltagande, då vi icke gått in i förbundet som intresserad stormakt utan som rättsmakt — att upprätthålla en ordning, byggd på rätten. Här om har det i alla tider hetat, att "folkets röst är guds röst" — och icke regeringarnas. Således med ärenden av grannlaga natur menar utskottet tvärtom ärenden i gammal diplomatisk mening; sekretessens, diplomatiens och konjunkturpolitikens grannlagenhet ligger under detta förmenande. Detta finna vi också av den författning rörande svenska folkets kontroll på utrikespolitiska ärenden, som slutligen antogs nu nyligen, 1921. Där talas oupphörligt om ärenden av grannlaga natur. Det har man lärt sig av denna gamla diplomati, som kallar sig grannlaga; men denna grannlagenhet är försumpning och sekretess. Det verkligt grannlaga är att solljuset faller på själva rättsfrågorna, och sannerligen folket är minst lika kompetent och, enligt min uppfattning, mer kompetent än regeringarna även på detta område.

I överensstämmelse med detta utskottets påstående tillägges också, att det fordras mycket ingående kännedom om dessa grannlaga spörsmål. Då vill jag säga, att just i dessa spörsmål, som nämnas, det är själva rättsprinciperna, som mer än allt annat överskugga allting. Jag vill i detta sammanhang erinra om den siare, Lao-tsen, som sagt: "De som äga den sanna insikten, höra ej till de högt lärda, och de, som äro högt lärda, sakna den sanna insikten". Och i Nya testamentet finnes uttryck för samma tanke, då det heter: "Det har blivit fördolt för de vise och kloka och uppenbarat för de fåkunniga." Jag tror således icke, att dessa partiernas fackmän, som regeringen utser och som anses böra omvärva sina yttranden och förslag med sekretess och förakt för folket, alltid äro de yppersta talesmännen som det här gäller att få.

Så säger utskottet vidare, att under ett demokratiskt statsskick man måste antaga, att de som skola av Kungl. Maj:t utses, uppbäras av folkets förtroende. Jaså, det är således meningen med det hela. Sedan vi förut ansett, att folket och representationen var ett och regeringen ett annat, har demokratien börjat upphäva sig själv och behöves icke vidare. Vad skola vi då överhuvud med en folkrepresentation och folkval att göra, om dessa icke uppbäras av den tanken, att alla regeringar, även demokratiska, behöva någon som håller dem i rockskörten och påminner

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegerademöten.
(Forts.)

dem om den undre världen och de andliga värden, som ligga på djupet och så ofta försummas! Vi skola ju icke blunda för sådana realiteter som ledarväldet. Enskilda från alla partier gå omkring och klaga däröver, och var jag kommer i korridorerna klagar man över att vad som försiggår är något så förskräckligt, men utskottet har upphöjt det till en gudomlig princip, en verklig folkprincip, som med alla möjliga medel skall stödas och tillbedjas. Jag tror tvärtom, att ifall dessa val ske genom folket, ledarna nog också i allmänhet bli valda, ty man sätter ju upp dem som kandidater, men genom att de då få bekänna något slags grundsatser inför folket, kommer det på samma gång en friskare färg över den något förbleknade synen på de viktigare och grundläggande ting. Jag vet för övrigt icke, varför vi skola vara skyldiga allesammans att på detta sätt ligga och tillbedja dem Kungl. Maj:ts utser och som partiledarväldet utser. Är det nödvändigt att antaga, att det är så alldeles utomordentligt allt vad de föreslå? Se bara t. ex. det svar man får i en sådan sak som denna, när man föreslår som en rättighet för svenska folket att ha olika mening om vilka som skola företräda det! På samma sätt är det med våra gamla systerfolk Estland, Lettland och Litauen. Då de i sitt trångmål äntligen fått fördraget med sin östra granne och denne hade erkänt dem, ville de också erkännas av sin västra granne, nämligen Sverige, det gamla moderlandet. Skall man icke räcka en hand åt dem just i deras stund av svårighet? Är det icke en skyldighet för dem, som gå i spetsen för rättens tankar, att utan hänsyn till stormakternas politiska intresseberäkningar räcka dem en hand genast. Nej ingalunda! I delegeradeförsamlingen där nere ansågo de svenska delegerade ej, att man hade rättighet att upptaga dem ens i förbundet, förrän stormakterna ville det. Endast Italien och några andra fingo föra dessa folks talan. Plötsligt slå då ententestormakterna om, icke av rättskänsla utan av egna beräkningar, och erkänna två, Estland och Livland. Då först kommer det svenska rättstänkandet i kölvattnet utan någon ära och utan något kreditkonto, som det kan åberopa sig på i förhållande till dessa folk. Men lituerna äro fortfarande uteslutna och varför? Jo därför att de icke ha sina mellanhavanden med Polen uppklarade. Men Polen har icke heller sina mellanhavanden uppklarade med Litauen. Polen skall dock erkännas, därför att det är stort och mäktigt och har mycket bajonetter, men det lilla Litauen, som icke har sina affärer med Polen uppklarade, behöver man icke räkna med, det bryr man sig icke om. Det är den svenska kölvattenspolitiken! Man kan verkligen ha rättighet att säga sin mening om densamma. Man har en jämförelse härtill uti den författning jag nyss talat om, där sekretessen och nedblickandet på folken är det genomgående draget, angående vilket jag väckt åtskilliga motioner, som vi få tillfälle att språka om, senare.

Vi komma slutligen till utskottets sista skäl, att ur effektivitetens synpunkt regeringen ensam bör ha avgörandet. Detta skäl kommer verk-

ligen som pricken över i-et uti utskottets betänkande. Låtom oss andäktigt och med eftertanke höra vad utskottet skriver!

"Härtill kommer, att då verkställandet av delegeradeförsamlingens beslut beror av förbundsländernas respektive regeringar, dessa uppenbarligen känna sig på ett helt annat sätt bundna av de fattade besluten, då däri deltagit av dem själva utsedda och befullmäktigade ombud, vilka vid fullgörande av sitt uppdrag haft tillfälle handla efter regeringarnas direktiv och i intim samverkan med dessa. Det nuvarande sättet för representanternas utseende förty är jämväl i effektivitetshänseende att föredraga."

Ett sådant språk lämnar väl intet tvivel om, att demokratin befinner sig i sin fullständigaste upplösning. Regeringen skall ytterst ha kontroll över vad själva världsparlamentet bestämmer, och faller det icke regeringen i tycke, bryr den sig ej om det. Nej, tacka vet jag ett världsparlament, som regeringen själv utsett och givit sina egna direktiv! På det sättet kan det bli samverkan mellan delegerade och regeringen. Att det då kan bli samverkan kan jag förstå, men nu strider det mot våra vanor och förhoppningar. Jag kan mycket väl förstå, att högern, som tror på enväldsmakten som regeringsprincip, kan vara nöjd med detta utlåtande. Men jag undrar, huru många av liberalerna och socialdemokraterna, som verkligen tåla ett sådant kallt stål mitt i sina gamla grundsatser, som utskottet här tillåtit sig. Men de gå nog efter, därför att även de gå i partipolitikens kölvatten. Vår självständighet förintas och demokratin går mot sin undergång. Platon yttrar något härom i sin dialog om staten, vilket uppenbarligen påminner om dessa tider. Han uttalar sig på följande sätt: "Framkommer nu tyranniet ur demokratin ungefär på samma sätt som demokratin ur oligarkien?" —

Det anser han. Vidare säger han:

"Brukar icke folket alltid framför andra uppställa en i spetsen för sig och giva denne stor makt och anseende?"

Så bruka de göra.

Detta är således tydligt, att när en enväldshärskare uppstår, han icke uppspirar ur någon annan rot än folkledarens.

Alldeles tydligt. — — —"

Jag förvånar mig ej över detta, ty det är så med alla våra inrättningar, att efter blomstringens kulmen följer undergången. Formaldemokratien har även haft sin blomstring under liberalismens glansdagar, men den har nu nått sin kulmen, när vi vunnit den allmänna och lika rösträtten, och nu kommer nedgången. Utskottet har för sin del påskyndat den ofantligt genom den fullständiga kapitulation, som innefattas i detta sista ofattbara utlåtande, om vilket hela utskottet kunnat ena sig. Det är nästan än värre än jag någonsin kunnat föreställa mig.

Ja, herr talman, nu hade jag yrkat på allmänna val i sammanhang med riksdagsmannavalen och på ett beslut direkt av riksdagen, men då nu ett beslut icke kan komma till stånd, får jag — på samma gång jag för min personliga del förklarar, att val av riksförsamlingen är ungefär lika

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegerademöten.
(Forts.)

dåligt som av regeringen — påyrka, att regeringens övervägande om valen till världsparlamentet må kunna byggas på samma grund som valen till den svenska riksdagen. Emellertid vill jag, för att åt detta yrkande giva en mer allmän prägel och för att till äventyrs kunna uppbringa ett par tre röster mer än mitt ursprungliga förslag skulle förmått, framställa mitt yrkande i den formen, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära ett övervägande, huruvida och i vad mån de svenska ombuden jämte suppleanter vid nationernas förbunds delegerademöten må kunna utses genom mera omedelbar medverkan av svenska folket.

Herr Larsson, Jacob: Herr vice talman! Utskottets här föreliggande utlåtande tyckes redan ha fyllt den ingalunda oviktiga missionen att giva den föregående talaren tillfälle att på nytt, såsom han ju älskar att ofta göra, sväva ut i dimmiga rymder, visserligen skimrande, men dock av den art, att jag icke skall låta locka mig till att följa honom på dessa luftiga vägar utan nöja mig med att hålla mig till marken och de realiteter, som här föreligga. Jag tror därför, att man mycket kort kan hänvisa till den motivering, utskottet haft för sitt avstyrkande av den föreliggande motionen. Det är väl alldeles uppenbart, att i den begynnelse av sin tillvaro, vari nationernas förbund för närvarande befinner sig, det skulle vara i hög grad olyckligt, om man skulle göra hithörande ömtåliga ämnen till föremål för demagogiska agitationer ut över landet. Dessa saker måste naturligtvis handhas med den allra största försiktighet, och att då utse representanterna i delegeradeförsamlingen genom allmänna val ute i bygderna skulle nått upp, såsom förhållandet för närvarande är, vara det allra sämsta för att främja syftemålet med nationernas förbund.

Jag vill icke bestrida, att bakom herr Lindhagens förslag ligger en tanke, som har något visst tilltalande, att representanterna i delegeradeförsamlingen, den församling som företräder nationernas, folkens förbund, skulle kunna utses på ett annat sätt. Själva förbundsakten lägger inga hinder i vägen därför, men vi äro absolut ej mogna för att taga ett sådant steg. Vi hava visserligen förtroende till folket och även kärlek till folket, som herr Lindhagen sade, men just kärleken till folket bjuder oss att icke släppa det ut på vägar, där det skulle fara illa. Det är ju mycket möjligt och, som jag vill antaga, sannolikt att i den mån nationernas förbund kan utveckla sig till en livskraftig och stark organisation för upprätthållandet av världsfreden och skapandet av ett gott samförstånd mellan nationerna, också formen för tillsättandet av de olika representanterna i delegeradeförsamlingen kan bli en annan, men för närvarande tror jag, att just för det syfte, som med inträdet i nationernas förbund skulle främjas, det skulle vara i hög grad olyckligt att följa herr Lindhagens väg.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! För min del fäster jag icke

så ofantligt stort avseende vid frågan om under vilka förmer delegerade i nationernas förbund tillsviðare utses, och detta av det skäl jag redan angivit vid ett föregående tillfälle i denna kammare, att jag anser denna institution redan från sin tillkomst vara dödfödd och knappt finner något skäl föreligga att på mer eller mindre konstlat sätt blåsa liv i densamma. Detta är den utgångspunkt jag för min del personligen har. Det är emellertid givet, att utskottet för sin del ej ser denna fråga från alldeles samma utgångspunkt. Därför kan det vara intressant att titta på den motivering utskottet har för att komma fram till det avslagsyrkande, som här framställes. Jag kan ej komma ifrån den känslan, att utskottet här har medvetet eller omedvetet fullständigt slagit ihjäl allt tal om den s. k. demokratiska parlamentarismen. Det är kontentan av utskottsutlåtandet i förevarande punkt, hur välvilligt man än vill se det mot bakgrunden av föreliggande förhållanden.

Ang. val af ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Det är väl ändå så, om vi se på realiteterna, att nationernas förbund skall eller i varje fall *skulle* utgöra ett internationellt parlament för de stater, som äro till detsamma anslutna, och då borde det väl ingå i den moderna demokratien att, om man håller så styvt på att till de *nationella* parlamenten valen skola ske av folket, och icke få företagas på något medelbart sätt, i varje fall icke så medelbart som av regeringarna och därmed jämförliga institutioner, då borde det väl vara lika angeläget, att vid val av representanter i detta *internationella* parlament, i full konsekvens med de demokratiska principer, som tillämpas vid sådana viktiga val annars, också folkets röst finge göra sig gällande i detta fall.

Om jag nu icke missuppfattade den föregående talarens yttrande, så uttryckte han sig så, att man visserligen kunde önska, att folkens vilja finge utveckla sig i frihet, men att man icke skulle släppa folket ut på vägar, där dess handlingssätt kunde komma att medföra resultat, som icke vore lyckliga. Ja, det är egentligen den gamla vanliga konservativa uppfattningen, att det är farligt att giva folket full rätt att besluta i egna saker, och jag gratulerar den moderna demokratien att den numera har kommit så långt i utveckling, att den måste knäsatte de gamla konservativa principer, som den under årtionden förut bekämpat. Litet mera konsekvens, om jag får be, skulle verkligen kläda den nya demokratiens män även i den fråga som här föreligger.

Jag skall icke vidare ingå i något detaljuttalande, ehuru det kunde vara frestande nog. Jag har hört berättas, och förresten har jag även läst det, att utskottet från början skrivit i sitt utlåtande, att det icke kunde vara med om motionen, därför att man kunde riskera att vid på öyliket sätt förrättade val, "ytterlighetsrepresentanter" kunde komma att utses för de viktiga funktioner det skulle gälla att fylla. Vid närmare eftersinnande har utskottet emellertid kommit till det resultat, att det icke kunde göra ett sådant uttalande, såvitt jag förstår därför, att med nuvarande tillämpningssätt allaredan skickats ytterlighetsrepresentanter från vårt land, åtminstone från partiet till höger, och att det därför skulle se märkvärdigt ut, om utskottet komme med en sådan motivering.

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademoeten.
(Förts.)

Men jag misstänker, att själva härtemeningen inom utskottet varit den, att man skulle få allt jämnstruket, så att det icke bleve några olika skiftningar som gjorde sig gällande. För min del får jag säga, att, om det skall vara någon mening med vare sig internationella eller nationella parlament eller församlingar, som ha att fatta viktiga beslut, så skola dessa återspegla de folks känslor och tankar, som i dem äro representerade, sådana de förefinnas i verkliga livet. Det är demokratiens huvudprincip, om det överhuvudtaget ligger någon mening i demokratien såsom sådan. Nu har emellertid utskottet, såsom det vill synas, kommit till den uppfattningen, att detta skulle vara farligt och att allt bör vara jämnstruket, och utskottet har därför, såväl på grund härav som med anledning av de andra skäl som anförts, enhälligt fattat sitt beslut.

Jag skall, som sagt, icke vidare ingå härpå, ty för mitt vidkommande är det tämligen egalt, huru man går tillväga. Jag tror aldrig att denna institution, folkens förbund, kan bliva vad mängen vid dess bildande väntade och hoppades, och jag finner därför ingen anledning att vara med om att på något sätt skapa ett konstlat liv i densamma, som den i verkligheten icke äger. Det kan emellertid vara intressant att se, huru egendomligt det ter sig, när demokratiens representanter ställas inför problemet att också i realiteten omsätta de demokratiska principerna — det är intressant, säger jag, att se, huru ofantligt ynkligt de i det fallet komma till korta, något som utskottets föreliggande betänkande synes mig hava till full evidens bevisat.

Friherre A d e l s w ä r d: Herr greve och talman, mina herrar! I motsats till motionären kan jag icke finna, att de skäl, som utskottet åberopat för sitt avstyrkande av motionen, äro så ovederhäftiga och så undermåliga, som motionären i sitt anförande tycktes vilja göra gällande. Det förefaller mig snarare, som om de skäl som anförts i utskottets utlåtande vore ganska goda och hållbara, och ändå vill jag giva motionären rätt såtillvida som jag tror, att en propaganda bland folken för nationernas förbund är synnerligen nödig för att bilda en verklig bakgrund för nationernas förbund och dess idé. Jag kan till och med biträda motionärens mening därom, att en folklig representation inom nationernas förbund är önskvärd, men jag kan icke finna, att man på det sätt han föreslår kan nå dessa mål. Icke kan man väl, åtminstone icke såsom det bästa, tänka sig en propaganda för denna nationernas förbunds idé genom att medlemmarne i delegeradeförsamlingen utses förmedelst allmänna val. Jag tror också att denna form, allmänna val, är ganska svår och opraktisk, då det gäller att förrätta val av ett litet antal delegerade, som det här är fråga om. Med kännedom om, att det numera nästan i alla länder finnes demokratiska regeringar, är det icke heller någon risk, icke ens från motionärens synpunkt, att valet sker genom respektive regeringar. Ser man på de delegerade och deras suppleanter, som från olika länder invalts i delegeradeförsamlingen, skall man också finna, att det övervägande antalet av dessa äro personer, som tillhöra re-

spektive folkförsamlingar och vilka således en gång blivit utsedda genom allmänna val, och att ett mindre fåtal, i allmänhet de som stå utanför folkförsamlingarna, blivit valda på grund av deras sakkunskap och speciella erfarenhet på ifrågavarande område. Jag tror sålunda icke, att något praktiskt nyttigt skulle vinnas genom det förfaringsätt, som motionären ifrågasätter, och jag undrar, om icke hans utgångspunkt är felaktig, då han kommit till det resultat han gjort. Han talar nämligen om ett värklsparlament. Jag vill erinra om, att delegeradeförsamlingen av nationernas förbund ingalunda är något världsparlament. Den kan icke vara det, och det skulle icke vara nyttigt, om man försökte gördensamma till ett världsparlament. Man måste naturligtvis vid hela organisationen av nationernas förbund följa pakten, och enligt pakten skulle det icke kunna tänka sig, att de två organen, delegeradeförsamlingen och rådet, skulle stå i det förhållande till varandra som en folklig representation, ett världsparlament å ena sidan, gent emot rådet, ett slags världsregering, å andra sidan. Det överensstämmer icke med paktens natur, och jag är övertygad om, att det skulle vara högst olyckligt, om man försökte sig på något liknande experiment på det stadium utvecklingen hittills nått på detta område.

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Däremot kan man mycket väl tänka sig en utveckling i viss mån i den riktning motionären tänkt sig. Jag kan nämna, att redan för rätt länge sedan den tanken uppstod, att vid sidan av nuvarande organ, rådet och delegeradeförsamlingen, som alltid förutsatts skola bildas genom av regeringen tillsatta delegerade, jämväl i framtiden skapa något slags organ, som mera direkt representerade de olika folk, som äro medlemmar i förbundet. Man kan tänka sig den närmare utvecklingen av detta på det sätt, att den interparlamentariska unionen, som utgöres av representanter för de olika parlamenten, skulle kunna utveckla sig i den riktning att den bleve ett tredje organ under någon form, som man icke ännu så noga tänkt sig in uti, och detta organ kunde i så fall sägas vara en representation mera direkt från folken inom nationernas förbund. Huruvida detta kommer att ske och huru man kommer att göra, vet jag icke, men säkert är, att man får akta sig för att gå för hastigt fram på denna väg, och i varje fall tager det tid att få något sådant genomfört. Jag har emellertid velat peka på en riktning, som jag tror skulle vara lyckligare och bättre att arbeta för än den väg den ärade motionären tänkt sig.

Herr Wigfors: Herr talman, mina herrar! Jag ber kammarén om ursäkt att jag håller ett anförande utan att ha något direkt förslag att komma med. Men man har inför det avslag, som kommit från utskottets sida å herr Lindhagens motion, en känsla av att utskottet icke riktigt har uppskattat, vad som ligger bakom motionen. Det är alldeles riktigt som friherre Adelswärd sade, att delegeradeförsamlingen tillsvidare icke är något världsparlament och faktiskt icke kan fungera såsom ett sådant. Men om man tänker sig att utvecklingen möjligen

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegatordemöten.

(Forts.)

kommer att gå i sådan riktning, torde det vara skäl uti att redan nu taga upp frågan om bästa sättet att få de ombud valda, som då skulle sändas och kanske också om, huru de ombud, som nu sändas, på bästa sätt skola väljas för att kunna förbereda utvecklingen åt det hållet. Detta problem är emellertid synnerligen svårt, och jag får erkänna, att jag, fastän den nuvarande metoden att regeringen skall tillsätta ombuden icke tilltalar mig, icke heller är tilltalad av den av herr Lindhagen föreslagna direkta folkomröstningen, lika litet som jag tror att förslaget om att gå en medelväg och låta parlamenten utse representanter skulle vara det lyckligaste. Om folket direkt skulle välja, kan man tänka sig två fall. Antingen bleve intresset mycket ringa och utgången tämligen tillfälligt eller också komme dessa val att tagas upp som en partiifråga av de olika partierna. Vi finge helt enkelt partirepresentanter efter de inre politiska grupperingarna såsom förut. På samma sätt, om man tänker sig, att partierna i riksdagen skulle tillsätta representanter, tror jag, att det säkerligen bleve de högre spetsarna inom partierna, de som av andra anledningar, t. ex. inrikespolitiska förtjänster gjort sig bemärkta och kanske icke vore de bästa och mest intresserade för ett sådant uppdrag, som skulle bli valda. För att nu ta saken mera konkret, så kan jag tänka mig en regering så beskaffad, att den sände herr Lindhagen till ett sådant parlament. Men jag är tämligen viss att en man som herr Lindhagen, om riksdagen skulle välja representanter, inte komme att utses såsom sådan, och jag tror, att utgången bleve densamma, om folket direkt skulle avgöra saken. Ty herr Lindhagen är inte född till partipolitiker. Sådant läget nu är, förefaller det mig som om det minst onda just för ögonblicket vore, att regeringen får utse representanter. Man skulle emellertid kanske kunna finna ut några bättre former, och då nu herr Lindhagen i hög grad modifierat sin motion och inskränkt sig till att endast begära en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida man icke skulle kunna utfinna någon form, varigenom folket mera omedelbart kunde deltaga i valet, får jag för min del instämma i detta yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag skall icke ingå på själva frågan, allra minst som jag icke har något att invända mot det beundransvärda arbete, som herr Lindhagen mången gång gör sig till tolk för, då det gäller att värna om människorna och de så kallade gamla sanningarna. Det var herr Winbergs vältaliga försvar för demokratin som uppkallade mig, och jag är ledsen över, att han icke nu är närvarande här i kamraren. Det förvånade mig, att han kritiserade utskottets yttrande från den synpunkt han gjorde, då han nämligen gjorde sig till tolk för demokratin. Jag hade i min enfald trott, att demokratin var en ståndpunkt, som han för länge sedan lämnat. Herr Winberg har, såvitt jag icke är galet underrättad, sitt ideal på andra sidan Östersjön, och såvitt jag förstår är det icke möjligt att, även om man letar med ljus och lykta, i det landet finna rätt på ens så mycket demokrati, som är uttryckt i detta så förkättrade utskottsutlåtande.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag ber om ursäkt att jag uppträder i en fråga, som blivit beredd inom lagutskottet. Jag vill emellertid i korthet säga, att jag kommit till samma slut som utskottet, men att jag icke finner det vara önskvärt, att motiveringen i en viss punkt blir den av utskottet föreslagna. Jag instämmer med utskottet i vad det säger i följande mening:

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Det medel motionären anvisat för att främja berörda syften, nämligen att ombuden till delegeradeförsamlingen skola utses genom allmänna val, torde emellertid ej lämpligen böra komma till användning.

Därefter fortsätter emellertid utskottet nederst på sidan 2 i sitt betänkande: Utskottet kan ej finna, att i en sådan anordning skulle ligga någon garanti för att de för sin uppgift bäst lämpade representanterna bleve valda. Väljandet av i alla avseenden lämpliga representanter i delegeradeförsamlingen är nämligen ett värv av ytterst grannliga art, för vars rätta handhavande det fordras en ingående kännedom om såväl de spörsmål, som skola vara föremål för behandling, som den internationella situationen i allmänhet." Jag hemställer nu, att i stället för vad som står i sistnämnda stycke måtte ingå följande: "Dessa ombudsval förutsätta nämligen ett speciellt övervägande av sådan art att det icke med fördel torde kunna ske på sätt motionären föreslagit." Sedan fortsätter jag på samma sätt som utskottet: Redan av denna anledning o. s. v.

Herr L i n d h a g e n: Jag behöver icke bemöta ingressen till herr Larssons anförande, däri han framhöll, att motionärens förslag helt och hållet svävade i de blå rymderna. Man kan icke få någon hållning alls på det, sade han, utan man måste gå på marken, såsom herr Larsson ville göra. Herr Larsson slutade emellertid med att säga att bakom mitt förslag låg en god tanke, och då även goda tankar i viss mån gå på marken och herr Larsson sålunda fått sin i sitt anförande uttalade önskan uppfylld, bör han vara nöjd i den punkten.

Friherre Adelswärd framhöll, att det icke var fråga om att skapa något världsparlament, men delegeradeförsamlingen från alla de nationer, som anslutit sig till folkens förbund, får i alla fall karaktären av ett världsparlament, och denna församling har ofta själv betecknat sig som fröet till ett världsparlament. Skall man så frö, bör det ske i den bästa jorden från början, eljest riskerar man att det blir missväxt, och det kan därför vara skäl uti att från början ordna det så, att det blir ett vackert träd och icke någon missväxt. Friherre Adelswärd sade vidare, att det icke skulle gå an med allmänna val, när det gäller att välja ett litet antal personer. Jag har i min framställning visat att det går an. För övrigt, i Nordamerikas Förenade Stater väljes det vidt presidentval på en enda person och således ett ändå mindre antal genom allmänna val över hela landet. Mot den av herr Adelswärd förordade ytterligare utvecklingen av en enskild förenings, interparlamentarikernas, supremati i utrikespolitiken, har jag tillåtit mig bestämda erinringar i andra motioner.

Mot herr Winberg är jag så tillvida skiljaktig som min erfarenhet

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegerademoeten.
(Forts.)

är den, att det icke är värt att vidare försöka att oupphörligt röra sig med ett antingen eller. Man får försöka att taga till vara alla uppslag som finnas. Det är icke sagt, att min egen lilla käpphäst kommer mycket längre för att vinna något positivt och dels för att hindra dessa nya inrättningar att verka skadligt. Tålmod framförallt och på alla områden torde därför också vara en nödvändig princip till skillnad mot vad herr Winberg förordat.

Herr Wigforss, som, såvitt jag fattade honom rätt, tillstyrkte den ena av mig förordade hemställan, ingick i en deliberation, huru det skulle gå vid olika val, ifall jag uppställdes såsom kandidat. Jag skall säga herr Wigforss, att jag mycket väl vet, huru man skall bära sig åt för att bli vald. Det är något som mången förstår sig på, förebilderna äro många. Jag bryr mig emellertid icke om det utan slåss för våra övergivna positioner, och då blir man icke vald. Men jag har heller inga anspråk på att bli vald, och herr Wigforss kan därför vara fullkomligt lugn. Förresten komma även vid dessa val partierna att taga hand om saken. Men man ser, att regeringen alltid söker att såsom representanter utnämna de högsta ledarspetsarna från varje parti, de som ha det största antalet valmän bakom sig. Jag gissar att partierna få välja även här, men de bli nödgade att ta skeden mer i vacker hand och ett oresonligt envälde kan på detta sätt brytas.

Herr Larsson, J a c o b: Herr talman! Blott ett par ord.

Den nu förda debatten och icke minst det inlägg, som i densamma gjorts av herr Wigforss, bör väl om något visa, huru omogen hela denna fråga för närvarande är för att kammaren skulle kunna fatta ett beslut i den riktning, som av herr Lindhagen föreslagits. Jag förstår mycket väl, att herr Wigforss sympatiserar med den tanke, som ligger bakom motionen. Det gör jag också, men detta är en sak och en annan sak är, att riksdagen skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i en viss bestämd riktning utan att bakom denna hemställan till Kungl. Maj:t kunna sätta en motivering, som på något sätt är ett uttryck för vad man kan säga är den allmänna meningen åtminstone bland större delen av denna kammares ledamöter. Det får icke förglömmas att denna fråga, som nu kastats fram motionsvis av herr Lindhagen, huru intressant den än kan vara och huru mycket sympati man än kan ha för själva den tanke, som ligger bakom densamma, ändock kräver att man övertänker densamma. Det går icke att så där på rak arm besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ett så viktigt ämne som detta i själva verket är, utan man måste, såsom jag nämnde, kunna bygga framställningen på en verkligt genomtänkt motivering. Jag har fått den uppfattningen, att icke ens herr Wigforss' anförande lämpar sig att utan vidare läggas bakom en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr Ekman har yrkat ändring i utskottets motivering. Jag har som hastigast sett på den av honom föreslagna lydelsen, men jag kan icke finna att genom densamma någon förbättring av utskottets motivering

skulle vinnas. I varje fall hemställer jag, om det kan vara lämpligt att kammaren på rak arm beslutar en ändring i den motivering, som utskottet föreslagit. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Herr Möller: Jag skall för min del tillåta mig att uttrycka den uppfattningen att utskottets motivering, sådan den föreligger här i betänkandet, så klart utsäger, att det riktigaste är att valen av delegerade till nationernas förbunds församling ske genom regeringen, att denna motivering för framtiden blir ett synnerligen starkt stöd, om den göres till ett samlat riksdagsutlåtande, för att just den vägen är den enda riktiga. Då jag icke kan ansluta mig till denna uppfattning utan anser, att det starkt kan ifrågasättas, om icke andra utvägar vid val av delegerade kunna utfinnas — jag är för min del, i det läge som hela vårt offentliga liv för närvarande befinner sig uti, närmast böjd för att tänka mig, att riksdagen skall utse ledamöter i delegeradeförsamlingen på ett eller annat sätt, eller åtminstone uppställa förslag. I varje fall skulle det kunna arrangeras på sådant sätt som herr Lindhagen nu föreslår, nämligen att folket mera direkt kunde deltaga i utseendet av ombud, och jag kommer därför icke att rösta för utskottets förslag.

Jag vill beträffande herr Lindhagens ursprungliga motion endast anmärka, att jag är övertygad om, att ett direkt folkligt val i denna sak skulle giva ett utslag, som bleve rent slumpmässigt och som på intet sätt kunde anses verkligen motsvara folkmeningen i landet. Om det komme att uppträda många konkurrerande grupper om det antal representanter som skall utses, är det mycket möjligt, att alla våra delegerade där nere skulle komma att sitta på små minoriteter, och vårt folks representanter skulle sålunda få en ofantligt mycket svagare auktoritet än om regeringen hade utsett dem. Då herr Lindhagen såsom skäl för sitt förslag anför det amerikanska presidentvalet, vill jag säga, att detta val i varje fall sker indirekt genom utseende av elektor, vilka slutligen välja president. Dessutom tror jag att det är ofantligt mycket lättare att välja en person än att välja sex personer genom direkta folkval. Detta är en sida av saken. Det ligger emellertid en riktig tanke bakom herr Lindhagens uppslag, och jag skulle därför önskat, att motionen icke blivit så snävt avvisad, som utskottet här gjort. Jag kommer därför, utan att stödja herr Lindhagens motivering för sitt utredningsyrkande men med hänsyn till att jag icke vill acceptera såsom självklart den grundsatsen, att Kungl. Maj:t skall utse dessa delegerade, att för min del såsom en opinionsyttring rösta för bifall till herr Lindhagens utredningsyrkande. Herr C. G. Ekmans ändringsförslag i motiveringen fattade jag uppriktigt sagt icke vad det innebar. Det viktigaste är ju dock, huruvida av alla de anledningar som anförts det skulle stå kvar i motiveringen, att det vore att föredraga att Kungl. Maj:t skall utse dessa delegerade framför varje annan metod att utse dem.

Herr R o g b e r g: Ursprungligen förelåg ju här en motion av herr Lindhagen, i vilken han hemställde om skyndsamma lagstiftningsåtgärder

Ang. val av
ombud för
svenska fol-
ket vid natio-
nernas för-
bunds delegerade-
rademöten.
(Forts.)

i detta viktiga ämne. Så har herr Lindhagen under debatten ändrat sitt yrkande och åtnöjt sig med vad man kallar en försiktig skrivelse, och nu har utskottets motivering för avslag å herr Lindhagens motion utsatts för varjehanda anmärkningar. Men man bör väl betänka, att utskottet haft att hålla sig till motionen, sådan den förelåg inom utskottet. Utskottet kunde icke, det har herr Wigforss medgivit, tillstyrka förslag i den riktning, som herr Lindhagens motion gick, men därav följer ingalunda, såsom herr Möller synes tro, att utskottet för sin del genom motiveringen velat ha fastslaget, att ombuden för all framtid skulle utses av regeringen. Därom har utskottet sagt ingenting. Nationernas förbunds församling, dess delegeradeförsamling och dess råd, äro ännu nya institutioner, stadda i tillväxt och, såsom vi hoppas, i en för världsfreden och för världskulturen lycklig tillväxt. Men att på nuvarande stadium ett mindre folk som det svenska skulle redan nu frångå en beprövad och enligt hittills vunnit erfarenhet god metod för utseende av ombud i delegeradeförsamlingen har utskottet icke funnit tillrådligt.

Vidkommande sedan den av herr Ekman föreslagna ändringen i utskottets motivering har jag haft tillfälle att taga del av densamma genom herr Ekmans välvilliga tillmötesgående. Jag kan emellertid icke finna, att herr Ekmans ändringsförslag i någon avsevärd mån skiljer sig från vad utskottet föreslagit. Då herr Ekman instämmer med utskottet i dess avslagsyrkande, vill jag hemställa till kammaren, att kammaren icke behagade avvika från den praxis, som hittills följts, nämligen att, när ett utskotts hemställan går ut på avslag, icke alltför strängt syna dess motivering utan godkänna densamma, sådan den föreligger. Den är ju ej förbindande.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets såväl hemställan som motivering.

Herr Cla s o n: Jag har uteslutande uppkallats av den debatt, som uppkommit om, huruvida kammaren bör göra ett särskilt uttalande i fråga om utskottets motivering. Herr Möller framhöll, att ett godtagande av utskottets kläm utan någon förändring av motiveringen skulle upphöja denna motivering till ett "riksdagens samlade uttalande" — jag tror åtminstone, att hans ord föllo sig så. Jag vill på skäl, vartill jag strax skall komma, alldeles bestämt inlägga min gensaga emot en sådan tolkning. Dessförinnan vill jag emellertid i förbigående säga, att det alltid synt mig rätt riskabelt att på rak arm taga en annan motivering än den i ett utskotts förslag använda. Den siste ärade talaren sade visserligen, att han hade haft tillfälle att jämföra den av herr Ekman föreslagna med den ursprungliga motiveringen, men det är knappast något, som alla kammarens ledamöter hava varit i tillfälle till. Men vad jag särskilt vill betona är, att man har all anledning att göra en mycket stark åtskillnad mellan ett utskotts motivering för bifall och för avslag. En motivering för bifall måste man naturligtvis mycket noga granska, ty denna motivering kommer sedan in i riksdagens skrivelse och får sålunda stå som

ett riksdagens samlade uttalande. Men så är alls ej förhållandet med en motivering för avslag. Och det har redan vid föregående tillfällen i denna kammare uttalats, då någon, såsom exempelvis nu herr Ekman, uppträtt och yrkat strykande av vissa ord i en motivering för avslag, att ett godkännande av avslagsklämman ej på något sätt får anses invalvera ett godkännande av just den motivering, som av utskottet framlagts för avslag. Jag tror, att det är ganska viktigt att vidhålla den principen. Jag tror, att man annars råkar in i en praxis, som kan komma att föra oss åtskilligt på sidan. Man utsätter sig nämligen då för den konsekvensen, att man varje gång en avslagsmotivering här är framlagd skall behöva läsa igenom den och granska vartenda ord i den för att eventuellt framställa ett ändringsyrkande. Jag tror, att man skall akta sig för att giva sig in på en sådan praxis. För min del har jag i föreliggande fall ej något emot att godkänna utskottets kläm, men anser mig därvid icke vara bunden av annat än utskottets avslagsyrkande och anser mig icke alls hava gjort något uttalande om, huruvida motiveringen kan i alla delar av mig godkännas eller icke.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Lindhagen: Jag förstår icke vad herr Ekmans tillägg skulle göra för något till eller från, men herr Ekman har väl knappast läst det sista stycket i utskottets motivering, som utgör pricken över i-et på hela utskottsbetänkandet, denna effektivitetssynpunkt, där demokratin är avskaffad och uttryckligen förklarad såsom varande något av ondo inför den nya gudomliga ordningen. Här är det den saken, det gäller, att delegeradeförsamlingen enligt utskottets mening bör bestå av regeringens verktyg, utsedda av den själv och enligt dess instruktioner, och det är väl detta ovanliga framträdande, som föranlett åtskilliga betänkligheter här.

Nu har även i anledning därav från utskottets egen sida genom vissa dess ledamöter framkommit medgivanden, av vilka icke ett spår finnes i utskottsbetänkandet.

Herr Rogberg har sagt, att man icke kunnat skriva annorlunda, därför att motionärens förslag gick ut på ett visst förfaringssätt, som icke utskottet kunnat gilla. På min tid, då jag satt i lagutskottet, var det en angelägenhet åtminstone för mig och, det märkte jag, även för många andra, att, då det var ett yrkande, som man tyckte gick för långt eller som man icke ansåg kunna lirkas igenom i sin ursprungliga form, man begärde något mera allmänt, och så föreslog utskottet det i stället för motionärens yrkande. Eller åtminstone blev en sympati uttryckt i utskottets motivering. Här saknas varje tillstymmelse till eller spår av ett beaktande av själva det tänkvärda i saken, utan det är ett fastslående av en princip, som är ytterligt äventyrlig för framtiden.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Skillnaden mellan det förslag, jag framställt, och utskottets förslag är den, att utskottets motivering

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten.
(Forts.)

Är så skriven, att den med fördel kan användas såsom utgångspunkt för kritik av allmänna val i allmänhet såsom ett lämpligt sätt att utse förtroendemen.

Den motivering, som jag föreslagit, säger i stället, att *dessa ombudsval* förutsätta speciella överväganden av sådan art, att de icke med fördel kunna ske på sätt motionären föreslagit. Detta säges utan att man ingår på kritik av allmänna folkval såsom sådana. Det hänvisas till den *särskilda* omständighet, som *i detta fall* föranleder, att ifråga om dessa val allmänna folkval icke äro lämpliga.

(Forts.)

Man har nu här dragit in den tidigare ibland behandlade frågan om huru mycken betydelse, man skall fästa vid en motivering, när utskottet slutligen i själva saken kommer till ett avslag på framställningen. Jag hyser samma mening härom, som åtskilliga talare här visat sig hava, nämligen att man icke får ställa för långt gående krav på en motivering, då yrkandet resulterar i ett avslag, och detta då särskilt när motiveringen gäller detaljer. Men då det gäller att såsom här göra ett uttalande, som kan användas på ett betydelsefullt principiellt område, så har jag trott det icke vara olämpligt att genom ändring av motiveringen anmäla avvikande mening. För min del har jag nu fått tillfälle att avgiva sådan reservation genom det yrkande, jag framställt, och kan nöja mig därmed.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom i fråga om motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville hos regeringen begära ett övervägande, huruvida och i vad mån de svenska ombuden jämte suppleanter vid nationernas förbunds delegerademöten skulle kunna utses genom mera omedelbar medverkan av svenska folket.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindhagens* under överläggningen framställda yrkande i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 57;
Nej — 30.

I avseende å motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock av herr *Ekman*, *Carl Gustaf*, att dessa uttalanden skulle godkännas med den ändring, att efter den mening i sista stycket å sid. 2 i det tryckta utlåtandet, som slutade med orden "böra komma till användning" fortsattes sålunda: "Dessa ombudsval förutsätta nämligen ett speciellt övervägande av sådan art, att det icke med fördel torde kunna ske på sätt motionären föreslagit. Redan av denna anledning finner utskottet den nuvarande valordningen vara att föredraga, så mycket mera som etc."

Ang. val av ombud för svenska folket vid nationernas förbundsdelegerademoeten.
(Forts.)

Vid sedermera enligt dessa yrkanden framställda propositioner godkändes utskottets uttalanden oförändrade.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.; och

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående fondering av de från skydsskogarna i Jämtlands län inflytande skogsvårdsavgifterna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition, nr 84, hänvisades densamma till behandling av lagutskott.

Herr *Heyman* väckte en motion, nr 182, om ändring av tullsatsen å havregryn.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar i riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående val av deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;

nr 4, angående lag om kommandomål;

nr 5, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 12 punkten, 54 och 87 §§ samt övergångsstadgandet i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

- nr 6, angående ändrad lydelse av § 17 mom. 1 i riksdagsordningen ;
nr 7, angående ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55, 56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen ;
nr 8, angående ändrad lydelse av §§ 15 och 106 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen ;
nr 9, angående ändrad lydelse av § 2 4:0 tryckfrihetsförordningen ;
nr 10, angående ändrad lydelse av § 2 4:0 tryckfrihetsförordningen ;
nr 11, angående ändrad lydelse av § 2 4:0 tryckfrihetsförordningen ;
nr 12, angående ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen och till övergångsstadgande ;
nr 13, angående ändrad lydelse av §§ 6 och 7 successionsordningen ;
nr 14, angående ändrad lydelse av § 52 regeringsformen samt §§ 33, 34 och 38 riksdagsordningen ;
nr 15, angående ändrad lydelse av 12 § riksdagsordningen ;
nr 16, angående ändrad lydelse av §§ 61 och 109 regeringsformen samt § 72 riksdagsordningen m. m. ;
nr 17, angående ändrad lydelse av §§ 21 och 22 riksdagsordningen ;
nr 18, angående ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen ;
nr 19, angående ändrad lydelse av § 2 4:0 tryckfrihetsförordningen ;
nr 20, angående ändrad lydelse av § 2 4:0 tryckfrihetsförordningen ;
nr 21, angående ändrad lydelse av § 14 riksdagsordningen ävensom till övergångsbestämmelse ;
nr 22, angående stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar ;
nr 23, angående lag om ändrad lydelse av 239 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse ;
nr 24, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank ;
nr 25, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden ;
nr 26, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare ; samt
nr 27, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden :

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av medel för inköp av inventarier för postverkets behov ; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Lilla Alby municipalsamhälle i Solna socken m. m. jämte en i ämnet väckt motion ;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 5, i anledning av väckta motioner dels om förmögenhetsbeskattning av inre lösören m. m., dels ock om kommunal objektbeskattning av viss lös egendom; samt

nr 6, angående tilläggsarvode åt sekreteraren å utskottets andra afdelning;

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om pension åt första kammarens sekreterare, f. d. kanslirådet A. W. von Krusenstjerna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om adoption; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 28 § och 9 kap. 5 § strafflagen;

andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om skyldighet för fastighetsägare, vilkens egendom vinner i värde genom framdragande av en koncessionerad järnväg, att teckna aktier i bolag för järnvägens byggande; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. samt angående anslag till kontroll å lagens efterlevnad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter sammanträdet avslutades kl. 2,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m., och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Greve *Wachtmeister* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 23 och 25 nästlidne februari.

Anmälades och bordlades
bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckt motion
avseende skyndsammare behandling av vissa taxeringsmål;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion angående begränsning av fastig-
hetslåneräntan;

nr 14, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse
av 24 § i lagen om ekonomiska föreningar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om upphävande av patronatsrätt m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
om avskrivning av patronatsrätt åtföljande kronotonde; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magis-
tratssekreterare i Stockholm; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om
utsträckt skyldighet för landsting att lämna fattigvårdssamhälle gottgö-
relse för vård av sinnessjuk eller sinnesslö, som är i behov av fattigvård.

Föredrogos men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 22 och 23, bevillningsutskottets betänkande nr
5 och memorial nr 6, bankoutskottets utlåtande nr 15, första lagutskottets
utlåtanden nr 15 och 16, andra lagutskottets utlåtande nr 10 samt jord-
bruksutskottets utlåtande nr 14.

Herr Björkman erhöll på begäran ordet och yttrade: I kungl. *Interpellation ang. förbud mot detaljhandel med rusdrycker* förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker § 70 mom. 2 stadgas:

”Finnes vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med rusdrycker eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, äge Konungen därom förordna. I fall, varom nu är sagt, må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av Konungens befallningshavande, där Konungen det medgivit.”

Efter vad jag inhämtat hade redan i mitten av sistlidne januari månad rapporterats ett 40,000-tal arbetslösa bland till landsorganisationen anslutna fackförbund. Sedan dess har arbetslösheten ytterligare tilltagit. Från alla håll i landet mäles, att arbetarne uppsagts och avskedats eller arbetet avsevärt inskränkts vid det ena industriella företaget efter det andra. Säkerligen har icke sedan den stora konflikten på arbetsmarknaden år 1909 så stor arbetslöshet varit rådande som nu.

Jag vet visserligen, att i åtskilliga kommuner s. k. nödhjälpsarbeten antingen till någon del redan igångsatts eller ock planerats. Men detta konstaterar ju blott, att arbetslösheten redan skapat nödläge, som icke avhjälpes utan endast i någon mån lindras.

För mig står sålunda klart att läget på arbetsmarknaden är sådant som förutsättes i det återopade lagrummet såsom nödigt för utfärdande av förbud mot bedrivande av detaljhandel med rusdrycker.

Därest det skulle erinras, att sprittillgången för inköp är begränsad till 4 liter i månaden och att fylleriförseelserna under senaste tiden, särskilt i Stockholm, nedgått, vill jag framhålla, dels att i alla fall 4 liter i månaden kostar nära 16 kronor, utgivna för ett njutningsmedel, vars skadlighet knappast är omtvistad, dels att andra rusdrycker ej äro ransonerade, dels även att det polisnoterade fylleriet i Stockholm icke är någon tillförlitlig mätare av rusdryckernas skadeverkningar. Nykterhetsnämnden i Stockholm har annat att mäla än att fylleriet i huvudstaden under senare tiden minskat.

Alkoholförbrukningen har i övrigt enligt gjorda beräkningar, även om de svagare maltdryckerna frånräknas, under föregående år kostat förbrukarne omkring 400,000,000 kronor, varav säkerligen mer än hälften kommer på de mindre bemedlade samhällslagren. Över 15 miljoner i månaden skulle sålunda ur de fattigares fickor gå till rusdrycker i stället för till nödvändighetsvaror.

Möjligen torde det ock påstås, att vid ett tillfälligt rusdrycksförbud ökad lönnbränning skulle uppstå. Jag vill därtill endast erinra, att den olagliga rusdryckshanteringen betydligt lättare upptäckes och bekämpas, när den lagliga icke finnes som skyddande förklädnad.

Från skilda orter i landet ha under senare tiden dels till Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, dels till mig personligen ingått skrivelser, vari man antingen meddelat, att man redan beslutat eller

Interpellation ang. förbud mot detaljhandel med rusdrycker. vore betänkt på att, på grund av den stora arbetslösheten och det allt mera hotande nödläget, ingå till Konungen med framställning om tillfälligt rusdrycksförbud, eller ock hemställt, att sådan framställning måtte göras.

(Forts.)

Det är närmast med anledning härav som jag tillåter mig anhålla att få till hans excellens statsministern framställa följande fråga:

Ämnar regeringen med anledning av den stora arbetslöshet, som råder, och det omfattande nödläget, som därav orsakats, hos Konungen hemställa, att med stöd av åberopade § 70 mom. 2 i kungl. förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker må förordnas om förbud mot bedrivande av detaljhandel med rusdrycker?

På gjord proposition medgavs, att det nämnda spørsmålet finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder mot nöd bland arbetare i Porjus m. m. Herr Ström, som nu fick ordet, yttrade: Vid möte i Porjus har befolkningen därstädes och vid Harsprånget behandlat riksdagens beslut att nedlägga arbetena vid denna senare plats. Vid detta möte framhölls bl. a. följande:

En mängd arbetare, som av staten lockats upp till dessa ogästvänliga och karga trakter, stode nu utan arbetsförtjänster, hemfallna åt bitter nöd. Genom riksdagens beslut kommer även en mängd arbetare som i hopp om arbete och under stora uppoffringar av både arbetskraft och penningar, byggt sig egna hem, i en mycket prekär situation. Dessa arbetare ha köpt byggnadsmaterialier på avbetalning av vattenfallsstyrelsen, de ha nedlagt mycket eget arbete på uppförandet av sina bostäder, offrat sina under svett och möda förvärvade penningar, allt i hopp om att få ett eget hem. Nu när arbetena skola nedläggas grusas detta hopp fullständigt. Arbetaren står utan hem och utan existensmöjligheter för sig och de sina. Vattenfallsstyrelsen har inteckning i deras hus och är sålunda skadeslös och arbetaren förlorar vad som rättmätigen borde vara hans. Vattenfallsstyrelsen borde åläggas att inlösa av arbetarna uppförda hus så att arbetarna kunde få medel att resa till annan plats. Underliga synas också förhållandena vara, såväl här som annorstädes, där arbetsbrist råder, att om arbetaren har sin plats på kontor och andra väl avlönade platser, som kräva mindre kroppsansträngning, så avskedas ingen därifrån; där råder ingen brist på arbete, där behöver ej sparas. Vad Porjus beträffar, torde det finnas åtskilligt mer befäls personer än arbetare. Det vore huvudsakligen arbetare, sålunda de fattigaste av de anställda, som avskedades, medan förmän och högre befäl bibehölls. Skarpt klandrades även, att statsmakterna anslago stora summor för militära arbeten, medan anslag för produktiva ändamål, utan hänsyn till arbetarstammens ställning, indroges eller vägrades.

Ingen skall kunna förneka, att icke dessa arbetarnas klagomål äro

synnerligen berättigade. Det är helt enkelt upprörande, att hela arbe-*Interpellation*
 tarkolonier där uppe i ödemarkerna och fjällen, arbetarsamhällen, som *ang. åtgär-*
 till stor del tillkommit genom statsmakternas åtgärder och förespeglingar, *der mot nöd*
 skola, som här tydligen hotar, ödeläggas genom en felaktig sparsamhets- *, bland arbetar-*
 politik av samma statsmakter. Hundra- och tusentals människor läm- *re i Porjus*
 nas åt sitt öde. Detta är visserligen äkta kapitalistiskt och en sann frukt *m. m.*
 av den kapitalistiska moralen, som blott räknar med pengarna och aldrig *(Forts.)*
 med människorna. Men det har ju sagts, att den borgerliga demokratin,
 som nu härskar, skulle vara en garanti emot kapitalets värsta utsväv-
 ningar. Det ser klen ut med denna garanti.

Mötet i Porjus slöt med att för regering och riksdag framlägga följande resolution, som jag på detta sätt vill bringa till kammarens kännedom:

"Till regeringen.

Porjus och Harsprångets arbetare, samlade till allmänt möte, vilja på detta sätt för Eder framlägga sin nöd. Vi som arbeta här anse oss som svenska statens arbetare, men dock lida många av oss nöd på grund av arbetsbrist, och de som ha arbete kunna ej heller vara säkra på att de ej bli uppsagda från sina platser.

Varifrån skola de stora skattesummorna, som påförts oss, tagas, då vi äro arbetslösa? Om vi under sommarens tre korta månader lyckas erhålla arbete, då skall av den lilla förtjänst, som uppstår, tagas den resterande skatten. Av återstoden skola vi leva, kläda oss, och de som ha familjer skola föda dem samt betala vinterns resterande hyror.

Med anledning härav våga vi för regeringen framlägga krav på:

a t t arbete nu genast sättes i gång vid Harsprånget så att alla härvarande arbetslösa må beredas tillfälle till arbete och drägliga existensvillkor;

a t t skatten ej genast utkräves av dem som en längre tid varit arbetslösa och nu få arbete utan att så lång tid utmätas för skattebetalningen, att arbetarens existens ej skadas;

a t t de anslagna medlen till arbete ej må anses såsom nödhjälpsarbeten utan arbetaren betalas så, att han på inkomsten må kunna föra en människovärdig tillvaro.

Vi som ligga här, utposter i nordens snö och skogar, hava rätt att få leva och existera. Av tidningarna framgår, att överallt göres ansträngningar för att motarbeta arbetslösheten. Varför göres intet för oss? Äro vi sådana, att regeringen likgiltigt kan åse vår nöd? Äro ej Porjus och Harsprånget beräknade att bli framtida egendom och inkomstkällor för svenska staten? Varför då ej sätta i gång arbeten här. Detta torde ej bli bortkastad pengar och kan rädda många från nöd och elände.

Och framställa vi detta krav såsom oavvisligt:

a t t regeringen antingen beviljar oss ett dagunderhåll av 10 kronor per dag, så länge vi nödgas ofrivilligt gå arbetslösa, eller ock fortast

Interpellation möjligst sätter i gång sådant arbete, att vi kunna leva av det. Helst det
 ang. åtgär- senare!
 der mot nöd
 bland arbete- Porjus den 15 februari 1921.
 re i Porjus På mötets uppdrag:
 m. m. Sven Lundberg. K. A. Hag.”
 (Forts.)

I anslutning till vad jag sålunda anført hemställer jag om kammar-
 rens tillstånd att få till statsrådet och chefen för kommunikationsdepar-
 tementet framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet beaktat den nöd, som inträtt eller hotar att
 inträda bland arbetarbefolkningen i Porjus och Harsprånget på grund
 av statsmakternas åtgärder att inskränka eller inställa de allmänna ar-
 betena i dessa trakter, och vad ämnar hr statsrådet göra för att råda
 bot på denna oförevallade nöd bland stora befolkningsgrupper?

2) Har herr statsrådet för avsikt att för framtiden vidtaga eller
 föreslå sådana åtgärder, att dylika olyckor som de som nu övergå dessa
 norrbottniska samhällen så långt görligt är förhindras?

På gjord proposition medgavs framställandet av berörda frågor.

Herr a n d r e v i c e t a l m a n n e n yttrade: I fråga om föredrag-
 ningsordningen vid morgondagens plenum ber jag få hemställa, att kam-
 maren behagade besluta, att bankoutskottets utlåtande nr 15 skall sättas
 först bland två gånger bordlagda ärenden samt att konstitutionsutskottets
 memorial nr 4 skall sättas på föredragningslistan.

Denna hemställan bifölls.

Sammanträdet avslutades kl. 3,18 e. m.

In fidem
 A. v. Krusenstjerna.